

Yerel Bir Politika Aracı Olarak Paradiplomasi

Paradiplomacy as a Local Policy Tool

Esra ÇELEBİ ZENGİN¹ , Ali Davut ALKAN²

öz

Yerel yönetimlerin uluslararası arenada çeşitli ortaklıklar kurabilmesi ve bu ortaklıklar sayesinde uluslararasılaşması anlamına gelen paradiplomasi kavramı, son yıllarda telaffuz edilmeye başlanan yeni bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Kurmuş olduğu ilişkiler ağı aslında çok daha eskilere dayanan bu kavram ile yerel yönetimlerin yürüttükleri diplomatik faaliyetler anlatılmaktadır. Küreselleşme ve bölgeselleşme gibi çok aktörlü yaklaşımların yerelleşme eğilimlerini desteklemesi ve bu süreçte ulus devletlerin geri plana itilmesi nedeniyle birçok kesim tarafından eleştiri ve kaygı ile karşılanan bu ilişkilerin gün geçtikçe artması dikkat çekmektedir. Genel olarak uluslararası kuruluşlara üyelik ve kardeş kent uygulamaları ile gerçekleştirilen paradiplomasi faaliyetleri, merkeziyetçi ve üniter devlet yapısıyla öne çıkan Türkiye'de de hız kazanmaktadır. Başta yerel yönetimler mevzuatı olmak üzere çeşitli düzenlemelerle önü açılan bu faaliyetler ile Türkiye'deki belediyelerin 138 farklı uluslararası kuruluşla üyelik, 1909 kent ve kent yönetimi ile kardeş kent ilişkisi kurduğu görülmektedir. Söz konusu ilişkilerin yasal temelleri ve güncel durumlarının ele alındığı bu çalışma ile paradiplomasi konusunda Türkçe literatürde sınırlı olan çalışmalara katkıda bulunmak amaçlanmaktadır. Veri toplama tekniği olarak doküman incelemesi yöntemi kullanılmış, literatür taraması ile ulusal ve uluslararası mahiyetteki yazılı kaynaklar incelenmiştir. Ayrıca uluslararası kuruluşların resmi web sayfaları incelenerek, güncel üyelik durumları ve sayıları tespit edilmiş, Türkiye Belediyeler Birliği ile Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından paylaşılan tablo ve istatistikî verilerden yararlanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Paradiplomasi, Yerel Yönetimler, Kardeş Kent, Türkiye, Avrupa Birliği

ABSTRACT

The concept of paradiplomacy, which means that local governments can establish various partnerships in the international arena and internationalize through these partnerships, emerges as a new concept that has started to be popular in recent years. The network of relations has established is actually much older, and this concept describes the diplomatic activities of local governments. It is noteworthy that these relations, which are met with criticism and anxiety by many segments, are increasing day by day due to the fact that multi-actor approaches such as globalization and regionalization support localization tendencies and that nation states are pushed into the background in this process. Paradiplomacy activities, which are generally carried out with membership to international organizations and sister city practices, are also gaining momentum in Turkey, which stands out with its centralized and unitary state structure. It is seen that municipalities in Turkey have established membership with 138 different international organizations, and sister city relations with 1909 cities and city administrations, with these activities, which have been paved with various regulations, especially local government legislation. With this study, which deals with the legal basis and current status of these relations, it is aimed to contribute to the limited studies in the Turkish literature on paradiplomacy. In this study, in which the document review method was used as the data collection technique, literature review and national and international written sources were examined. In addition, the official web pages of international organizations were

¹ **Corresponded Author:** Niğde Ömer Halisdemir University, Niğde Vocational School of Social Sciences, Department of Local Government, esracelebi@ohu.edu.tr, ORCID 0000-0003-2156-3235

² Niğde Ömer Halisdemir University, Niğde Vocational School of Social Sciences, Department of Private Security and Protection, alidavutalkan@ohu.edu.tr, ORCID 0000-0002-9463-8683

examined, current membership status and numbers were determined, tables and statistical data shared by the Union of Municipalities of Turkey and the Ministry of Environment and Urbanization were used.

Keywords: *Paradiplomacy, Local Governments, Sister City, Turkey, European Union*

GİRİŞ:

Uluslararası ilişkiler disiplininin ve bilhassa realizm yaklaşımının temel ön kabulleri arasında uluslararası ilişkilerde temel aktörün devlet olduğu anlayışı bulunmaktadır (Daban, 2017: 22; Keyik ve Erol, 2019: 12). Ancak bu ön kabul, gelişen ve değişen koşullar karşısında tamamen olmasa bile kısmen geçerliliğini yitirmiş görünmektedir. Özellikle uluslararası (T.C. Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 2009: 212) kurumlar ve uluslararası kuruluşların gün geçtikçe daha çok insana ulaşması, insanların beğeni ve ihtiyaçlarının giderek benzer hale gelmesi, iletişim ve seyahat olanaklarının çeşitlenip ucuzlaması gibi faktörlerin devletlerin konumlarını tartışmaya açması ile geleneksel uluslararası ilişkiler teorilerinin güncellenmesi ve yeni durumların yeni kavramlarla açıklanması gündeme gelmektedir.

Belirtilen ihtiyaçlar doğrultusunda ortaya çıkan paradiplomasi kavramı, uluslararası ilişkiler kökenli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Munir ve Purnomo (2019: 98)'ya göre, Soğuk Savaş sonrası dönemde paradiplomasi yaklaşımı, birden fazla istikamette dinamik olarak gelişim göstermektedir. Özellikle uluslararası ilişkilerde devleti tek aktör olarak gören anlayışın görece önemini kaybetmesiyle söz konusu kavramın artık sadece aktör olarak devletler ve alan olarak uluslararası ilişkiler yazını ile sınırlı kalmadığı, yerel yönetimler alanında da varlık bulduğu görülmektedir.

Tarih boyunca devletlerin kontrol ve gözetimi altında, tabiri caizse dirsek temasında faaliyet gösteren yerel yönetimlerin faaliyetlerinin devletlerin durumunu etkilemediğini söylemek gerçekçi olmayacaktır. Devletlerin aldığı kararların ve icra ettiği faaliyetlerin önemli araçlarından biri olan yerel yönetimler, günümüzde bazı alanlarda devletlerden farklı ajandalara ve inisiyatiflere sahip olabilmektedir. Bilhassa dünya genelindeki büyük şehirler, bazı devletlerden nüfus itibarıyla daha kalabalık ve yine bazı devletlerden daha büyük bütçe ve harcama gücüne sahip olabilmektedir. Bu durum yerel yönetimleri diplomasi alanında önemli aktörlerden biri haline getirmektedir. Tavares (2016: 5), ekonomik potansiyelinin farkında olan ve ulus devletlerle bazı anlaşmazlıklar yaşayan yerel yöneticilerin politik ve ekonomik güçlerini uluslararası seviyede kullanmayı seçebildiklerine ve böylelikle daha görünür hale geldiklerine işaret etmektedir.

Ölçekleri büyüdükçe gelirleri artan yerel yönetimler, daha büyük çaplı projeleri hayata geçirmeyi hedeflemekte ve bunun için daha çok kaynağa ihtiyaç duymaktadır. Yerel yönetimlerin en büyük gelir kalemleri merkezi bütçeden aldıkları pay ve kendi gelirlerinden oluşmaktadır. Ancak kamu kaynaklarının etkin ve verimli kullanılması adına kamu tarafından sağlanan hizmetlerin giderek daha sınırlı hale geldiği, yarı kamusal ve özel hizmetlerin sayısında artış olduğu görülmektedir (Kurun, 2017: 101). Kamu kaynaklarının etkin ve verimli kullanımının sağlanabilmesi için dünya genelinde pek çok ülkenin bütçe ve mali uygulamalarında köklü değişimler gerçekleştirdiği bilinmektedir (Alkan, 2018: 799). Bu noktada belirtmek gerekir ki, Avrupa Birliği (AB) de yapısal ve bölgesel fonlar vasıtasıyla mevcut üye ve üyeliğe aday ülkelerde yerelleşmeye önemli katkılar sağlamaktadır (Özçelik, 2015: 8). Yerel yönetimlerin gelirlerini etkileyen ve kaynak arayışlarını hızlandıran gelişmeler karşısında, özellikle kalabalık nüfusları barındıran yerel yönetimlerin gelirlerinin de artması gündeme gelmektedir. Ancak artan nüfusla birlikte hizmet maliyetlerinin de artması söz konusu olduğu için, elde ettikleri gelirleri, harcamalarına yetmeyen ve merkezi yönetimden de beklediği finansal desteği elde edemeyen yerel yönetimler, gelecekteki gelirlerini teminat göstererek uluslararası finans kuruluşları ve bankalar ile çeşitli sözleşmeler yapabilmektedir. Bu vesileyle hem uluslararası finans kuruluşları hem de yerel yönetimler kazançlı çıkmakta, hedeflerine ulaşmaktadırlar.

Yerel yönetimlerin uluslararası alandaki faaliyetleri yalnızca finansal boyutuyla, kredi veya dış borç gibi unsurların teminiyle kalmamaktadır. Özellikle son yıllarda yerel yönetimlerin diplomasi faaliyetlerine katılımının çeşitli yollarla gerçekleştiği görülmektedir. Bu katılımı, yerel yönetimlerin sahip olduğu tarihi, kültürel, dini, ekonomik, sosyolojik, demografik altyapının doğrudan bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Schiavon (2019: 8), paradiplomasi araçlarının çeşitliliğine ve bu araçların zamanla kaçınılmaz olarak değiştiğine vurgu yapmıştır.

Günümüzde, uluslararası kuruluşların doğrudan veya dolaylı olarak farklı amaçlarla yerel yönetimlere desteği ve bu aktörlerle doğrudan irtibat kurmaları kaçınılmaz hale gelmektedir. Artık realizm yaklaşımının öne sürdüğü gibi tek aktörün devlet olmadığı, başta yerel yönetimler olmak üzere pek çok aktörle geleneksel hiyerarşik yapıdan bağımsız olarak doğrudan görüşmeler yapılabildiği ve faaliyetlerin daha hızlı icra edilebildiği bu süreçte, yeni bir kavram gündeme gelmektedir. Paradiplomasi olarak adlandırılan bu kavramın uluslararası kuruluşların doğrudan veya dolaylı olarak farklı amaçlarla yerel yönetimlere desteği ve bu aktörlerle doğrudan irtibat kurmaları neticesinde ortaya çıktığı bilinmektedir.

Paradiplomasi kavramının Türk kamu yönetiminin en önemli unsurlarından olan yerel yönetimlerde kullanılışı ve uygulanışını ele alarak, literatürde sınırlı sayıda bulunan çalışmalara katkı sağlamak amacıyla hazırlanan bu çalışma kapsamında, öncelikle diplomasi kavramına kısaca değinilmiş, paradiplomasi kavramının etimolojik kökeni ve farklı bilim insanları tarafından yapılmış tanımlamalara yer verilmiştir. Ardından yerel yönetimlerle ilgili bilgiler verildikten sonra yerel yönetimlerin uluslararası kuruluşlara üyelikleri ve kardeş kent uygulamaları ile yürüttükleri paradiplomatik faaliyetler özelinde Türkiye'deki yerel yönetimlerin kurduğu iş birlikleri irdelenmektedir.

1. Paradiplomasi Kavramı

Türk Dil Kurumu (TDK)'na göre diplomasi; *“uluslararası anlaşmaları düzenleyen antlaşmalar bütünü, yabancı bir ülkede ve uluslararası toplantılarda ülkesini temsil etme işi ve sanatı, güç bir görüşme sırasında gösterilen ustalık ve beceriklilik”* olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2021). Ancak, para- ön ekiyle türetilmiş parabellum, paradigma, paradoks, parametre, paranoya, paratoner gibi kelimeler TDK sözlüklerinde yer alırken, yine para- ön ekiyle türetilen paradiplomasi kavramı, tıpkı paramiliter, paranormal kelimeleri gibi sözlükte yer almamaktadır.

Para- ön eki getirildiği kelimelere; *“boyunca, yakın, yakınında, yan, yanında, beraberinde, ekli, bağlı, yapışık”* gibi anlamlar katmaktadır (Zülfikar, 2021). Latince kökenli olan para- ön eki ile türetilen paradiplomasi kavramı, TDK sözlüklerinde yer alan ve aynı ön ek ile türetilmiş diğer kelimelere bakılarak *“paradiplomasi”* olarak telaffuz edilmektedir. Kavramın uluslararası yazında bazı kaynaklarda *“para-diplomacy”* şeklinde kullanıldığı da görülmektedir. Ancak TDK sözlüklerindeki örnekler incelendiğinde paradiplomasi olarak kullanımının uygun olacağı değerlendirilmiştir. Bu noktada belirtmek gerekir ki, kavramın Türkçe'de henüz tam olarak karşılığı bulunmamaktadır. Yeni bir kavram olarak, uluslararası ilişkilerdeki ihtiyaca binaen ortaya çıkan paradiplomasi, para- ön ekinin yanında anlamı ile diplomasi kavramı birleştirilerek ve diplomasi kavramının bazı özellikler eklenerek geliştirilmiş hali olarak tanımlanabilmektedir.

Neves (2010: 20), paradiplomasi kavramının 1920'li yıllarda İngiliz İmparatorluğu'nun Kanada, Güney Afrika ve Avustralya'da hâkimiyeti altında bulunan ülkeler arasındaki ilişkileri özelinde ortaya çıktığına dikkat çekmiştir. Ayrıca paradiplomasiyi, resmi olmayan iletişim kanalları ve uygulamaları ile yumuşak gücün, belirsiz ve hızlı değişime uluslararası sistemin ayak uydurması için esnek ve uygulanabilir bir seçeneği olarak betimlemiştir (Neves, 2010: 25). Burada yumuşak güçten kasıt ise, ekonomik, siyasi ve fiili müdahale içermeden dediğini yaptırabilme yeteneği olarak ifade bulmuştur. Bu noktada Neves (2010: 17)'in, paradiplomasiyi ulusaltı unsurları özel sektör ve sivil toplum kuruluşları ile düşük

yoğunluklu politik ortamda bir araya getiren bir yol olarak tanımladığı, düşük yoğunluklu politik ortamın ise, realist uluslararası paradigmada ticari faaliyetleri de içeren ikinci öncelikli konuları belirtmek için kullanıldığı belirlenmiştir. Neves (2010), kavramı 1920’li yıllara dayandırırken, Paquin (2020: 49), paradiplomasinin 1980’li yıllardan itibaren ortaya çıktığına, Kuzey Amerika’da Kanada ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) arasındaki sınır bölgelerinde küreselleşme kapsamında yürütülen sınır ötesi faaliyetlerin başlangıç noktası olarak kabul edilebileceğine değinmiştir.

Liu ve Song (2020: 10), paradiplomasinin tarihsel gelişimini üç döneme ayırmıştır. İlk dönem ABD ve Kanada’daki ilişkiler üzerine 1970’li yıllarda, ikinci dönem bilim insanlarının paradiplomasi kavramını tanımlamaya ve teorik bir çerçeve oluşturmaya çalıştığı 1980’li yıllarda, üçüncü ve son dönem ise Batılı olmayan ve merkezi yönetim uygulanan ülkelerdeki örnek olaylara odaklanılan 1990’lı yıllardır.

Kavramı ilk kullanan Soldatos (1990: 34) paradiplomasiyi; *“belirli bir doğrultuda, farklı kademelerde ulusaltı aktörler tarafından dış ülkelerle sürdürülen faaliyetler”* olarak tanımlamıştır. Kavramı ilk ortaya atanlardan biri olan Duchacek (1990: 32) ise, paradiplomasi kavramıyla birlikte mikro diplomasi kavramını kullanarak kavramı, *“uluslararası ilişkiler alanında yürütülen faaliyetlerin minyatürü”* olarak değerlendirmiştir. Benzer şekilde para- ön ekinin kullanımı ile ilgili olarak, ulusaltı aktörlerin uluslararası faaliyetlerini merkezi hükümet paralelinde, koordinasyonunda ve tamamlayıcı mahiyette yürüttüklerine, ancak söz konusu aktörlerin yaklaşımlarının zaman zaman ülkenin uluslararası siyaseti ve politikası ile çatışabileceğine de dikkat çekmiştir. Ancak Demirtaş (2016: 170), Türkiye’deki yerel yönetimlerin kendilerine özgü bazı hususiyetleri olmasına rağmen, genellikle merkezi yönetimin söylemlerini yeniden üretme eğiliminde olduğunu iddia etmiştir. Benzer şekilde Erdem ve Ersavaş Kavanoz (2021: 45), Türkiye’de yerel yönetimlerin yerel diplomasinin yöntemi konusunda, özellikle Avrupa Birliği’ne uyum ve adaylık süreci gibi uluslararası süreçlerde genel dış politika çizgisinde hareket ettiğini belirtmiştir.

Yaylı ve Gönültaş (2018: 271), yerel yönetimlerin dış politika süreçlerini paradiplomasi olarak tanımlamıştır. Wolff (2007: 141), paradiplomasinin uluslararası arenada ulusaltı aktörlerin kendi çıkarlarını korumak doğrultusunda geliştirdiği ilişkiler ve dış politika kapasitesi olduğuna işaret etmiştir. Erdoğan (2020: 495), paradiplomasi kavramını en geniş haliyle, ulusaltı aktörlerin dış politikada izledikleri yolu izah etmek için ortaya atılmış bir kavram olarak tanımlamıştır.

Lecours (2008: 1), bölgesel ve yerel yönetimlerin uluslararası aktörler olabileceğini, söz konusu aktörlerin uluslararası ilişkiler geliştirebileceklerini ve paradiplomasi olarak adlandırılan bu durumun, Batılı endüstrileşmesini tamamlamış liberal demokrasilerde daha görünür olduğunu belirtmiştir.

Paradiplomasi; devletlerin, bölgelerin ve şehirlerin uluslararası mevkidaşları ve özel sektör temsilcileri ile ticaret, yatırım, iş birliği gibi durumlarını geliştirmenin ve sınırlar arası iletişim kurmanın bir yoludur. Aynı zamanda paradiplomasi ile ulusaltı aktörler, kimliklerini daha görünür kılmak ve yerel çıkarlarını geliştirmek amacı da gütmektedirler (Susiatiningsih vd., 2018: 1). Söz konusu çıkarlar her zaman parasal getiri odaklı olmayabilmektedir. Örneğin, Harakan vd. (2021: 1), Endonezya’nın Bantaeng bölgesinin Japonya ve Hindistan ile paradiplomasi faaliyetleri yürütmesi sonucu temizlik problemini çözdüğünü ve atık yönetimi ile kent temizliği konusunda ödüle layık görüldüğünü belirtmektedir.

Paradiplomasinin ekonomik ortaklıklarla resmi olmayan kanalları keşfedici ve bu özel bağlantıyı zenginleştirici yapısına vurgu yapan Neves (2010: 22), Çin’in Shanghai kenti ile AB bölgesinde yer alan Marsilya, Barselona, Milano, Rotterdam ve Hamburg gibi ticari merkezlerin yatırım ve ticaret ofisleri aracılığı ile özel ilişkiler kurduğuna değinmiştir. Keating (2013: 1), özellikle bölgesel ticari birlikleri oluşturan yerel yönetimlerin ulusal ve uluslararası alanda faaliyet ve ilişkilerinin ulus devletlerden ayrıştığına dikkat çekmiştir. Bu durum, paradiplomasinin çoğunlukla ticaret alanında kullanıldığı, tek ve standart bir alanda sınırlı kalmadığı düşüncesini doğurmuştur. Yaylı ve Gönültaş (2018: 283) ise, yerel

yönetimlerin dış politika geliştirme süreçleriyle ulusal ve uluslararası ilişkileri kurmalarının birbiriyle bağlantılı olduğuna dikkat çekmiş, yerel yönetimlerde en çok görülen paradiplomasi uygulamalarının; kardeş kent ilişkileri, yerel yönetim birlikleri ve ulusal-uluslararası iş birlikleri olduğunu belirtmiştir. Mutlu ve Demirkaya (2018: 59), ulusaltı yönetimlerin AB ile karşılıklı bilgi paylaşımı, iş birliği, ortak proje geliştirme, en iyi uygulama paylaşımı, lobi faaliyetleri yürütme, finansal kaynaklara erişim gibi amaçlarla bağlantı kurduklarını belirtmektedir. Bütün bu maksatlarla yapılan faaliyetler paradiplomasi nin amacını oluşturmaktadır.

Bustamante ve Cañas (2017: 90), Bolivya, Şili ve Peru'da 50 belediye üzerinde yaptıkları araştırmada söz konusu ülkelerin farklı ulusal kimlik ve tarih inşası sürecine sahip olmalarına rağmen bu üç ülkenin sınırlarında yer alan yerel yönetimler ile komşu ülkeler arasında son derece verimli bir paradiplomasi ağı kurulduğuna işaret etmiştir. Bu durum paradiplomasi nin sadece bir yerel yönetim ve iletişime geçtiği ulus devlet olarak algılanmasının yanıltıcı olduğunu, bölgesel olarak da ortak çıkarlara hizmet edecek paradiplomasi ağlarının varlığını göstermesi açısından önemli bir örnek olarak kabul edilebilir.

Sharafutdinova (2003: 614) paradiplomasi, protodiplomasi ve çok katmanlı diplomasi nin ulus devletlerin geleneksel diplomasi faaliyetlerinin aksine ulusaltı aktörlerin dış politika süreçlerini tanımladığına dikkat çekmiştir. Oddone (2016: 47) paradiplomasiyi, uluslararası aktörler, dış politika ve karar alma süreçleri, bölgesel kalkınma, bölgesel entegrasyon ve yönetim olmak üzere beş teorik perspektifte incelemiştir.

Schiavon (2019: 3), ulus devletlerde dışişleri bakanlıklarının dış politika uygulayıcısı olduğuna ve bunu yaparken ulus devletin bütün ulusal aktörlerinin çeşitli beklentilerini koordine etmek konusunda zorluk yaşadığına değinmiştir. Gençkaya ve Kaya (2018: 315), paradiplomasi için ulus devletin doğrudan destek ve denetiminin her zaman şart olmadığını, yerel yönetimlerin bu noktada konumları ve ihtiyaçları doğrultusunda örgütsel stratejiler geliştirmeleri gerektiğini öne sürmüştür.

Paradiplomasi kavramına ilişkin literatür incelendiğinde, kavramın tek bir alana indirgenemeyeceği yönündeki düşüncelerin desteklendiği görülmüştür. Bu bağlamda kavramın, ekonomik, ticari, sosyokültürel ve yönetsel açıdan sınırları kaldıran küreselleşme sürecinden beslendiği ve yürütülen bu uluslararası ilişkiler sayesinde küreselleşmeyi hızlandırıcı bir etkiye sahip olduğu belirlenmiştir.

2. Yerel Yönetimlerde Paradiplomatik İlişkiler

Yerel yönetimler, hem merkezden yönetimin vatandaşlara ulaşabilmesi ve daha iyi hizmet sunabilmesi hem de yerel halkın ihtiyaç duyduğu hizmetlere doğrudan erişebilmesi ve demokratik biçimde yönetime katılabilmesi için vazgeçilmez nitelikte olan kurumlardır. Komün yaşamından bu yana, yerel ortak ihtiyaçların karşılanmasında öne çıkan bu kurumların önemi, küreselleşmenin beraberinde getirdiği yeni kavram, sorun ve ihtiyaçlar ile giderek artmaktadır. Hatta bu bağlamda, sürekli değişen ve gelişen bir dünyada yerel yönetimlerin, sadece yerel ihtiyaçların giderilmesi görevini yerine getiren unsurlar olmaktan çıkarak küyerelleşmenin doğurduğu özellikli ihtiyaçların karşılanması görevini de üstlendikleri görülmektedir (Yaylı ve Gönültaş, 2018: 285). Bu noktada belirtmek gerekir ki, son yıllarda yerel yönetimlerin değişen görevleri, rolleri ve uluslararası platformlardaki konumları ile ilgili yapılan çalışmalar da artış göstermektedir. Örneğin Eskandaran ve Ranjkesh (2014: 178), yerel yönetimlerin ve bilhassa kentlerin uluslararası alanda aktif bir role sahip olduklarına ve güvenlik, ekonomik, gelişim, kültür, iletişim, uluslararası organizasyonlarda temsil gibi alanlarda oynadığı dönüştürücü role işaret ederken, Demirtaş (2016: 151), Türkiye'de yerel yönetimlerin dış ilişkilerinde kültürel unsurların yoğun varlığı ve etkisine değinmektedir. Ayrıca, yerel yönetimlerin giderek artan oranda uluslararası ilişkiler faaliyetleri icra etmesine rağmen bu faaliyetlerin uluslararası ilişkiler alanı tarafından yeterince dikkate alınmadığına da vurgu yapmaktadır. Erdem ve Ersavaş Kavanoz (2021: 28), Türkiye'de yerel

yönetimlerin uluslararası ilişkiler faaliyetlerinin ustalıkla icrası ve profesyonel olarak yürütülmesi durumunu “yerel diplomasinin yönetimi/kurumsallaşması” şeklinde ifade etmektedir.

Özlü (2020: 947), AB bünyesinde bölgesel ve yerel yönetimlerin temsili faaliyetini yürüten Bölgeler Komitesi'nin varlığına değinmekte, söz konusu komitenin yeterli olmadığı durumlarda yerel yönetimlerin taleplerini AB'ye iletmek amacıyla çeşitli yolları denediğine dikkat çekmektedir. Paradiplomasi faaliyetinin çıkış noktası olarak kabul edilebilecek bu ihtiyaç, yerel yönetimlerin görece özerk yapılarını da öne çıkarmaktadır. Özçelik (2017: 171), AB'ye üyelik yolunda Türkiye'de yerel yönetimlerin faaliyetleri ile ilgili çalışmasında, farkındalığın artırılması, örgütsel yapının değişimi, ulus ötesi faaliyetlerin tesis edilmesi ve AB merkezli faaliyetlerin koordineli sürdürülmesi olmak üzere dört aşamalı bir model önermektedir.

Literatürde yer alan belli başlı çalışmalar esas alındığında dünya genelindeki yerel yönetimler gibi Türkiye'deki yerel yönetimlerin de uluslararası alanlarda faaliyet gösterebilmeleri, yani paradiplomatik ilişkileri kurup yaygınlaştırabilmelerinin yolunun çeşitli kanunlarla açıldığına ilişkin yapılan vurgulara rastlanılmaktadır. Küreselleşme ve AB entegrasyonu gibi gelişmelere uygun olarak revize edilen yerel yönetim mevzuatı incelendiğinde de buna ilişkin hükümlerin düzenlendiği görülmektedir. Bu noktada, 1982 Anayasası'nın 127. maddesinde düzenlendiği şekliyle Türkiye'de yerel yönetimlerin “il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzelkişileridir” hükmüne istinaden il özel idareleri, belediyeler ve köylerden oluştuğunu belirtmek gerekmektedir. İlgili birimlerin mevzuatı incelendiğinde de yerel yönetimlerin uluslararası ilişkiler kurmasına dair maddelerin “yurt dışı ilişkileri” başlığı altında düzenlendiği belirlenmektedir.

Türk yerel yönetim sistemi içerisinde önemli bir yere sahip olan il özel idarelerinin yurt dışı ilişkileri, 22.02.2005 tarihli ve 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nun 62. maddesinde,

“İl özel idaresi, il genel meclisinin kararına bağlı olarak görev alanıyla ilgili konularda faaliyet gösteren uluslararası teşekkül ve organizasyonlara, kurucu üye veya üye olabilir.

İl özel idaresi, bu teşekkül ve organizasyonlarla ortak faaliyet ve hizmet projeleri gerçekleştirebilir.

Birinci ve ikinci fıkra gereğince yapılacak faaliyetlerin, dış politikaya ve uluslararası anlaşmalara uygun olarak yürütülmesi ve önceden İçişleri Bakanlığı'nın izninin alınması zorunludur”.

şeklinde düzenlenmektedir. Bu madde hükmünce il özel idarelerinin, uluslararası kuruluşlarda kurucu üye veya üye olabilmelerinin karar organları olan il genel meclisinin kararı ve İçişleri Bakanlığı'nın izni ile gerçekleşebileceği belirlenmektedir. Ayrıca ilgili kanunun il genel meclisinin görev ve yetkilerini düzenleyen 10. maddesinin birinci fıkrasının (m) bendinde, “yurt içindeki ve yurt dışındaki mahallî idareler ve mahallî idare birlikleriyle karşılıklı iş birliği yapılmasına karar vermek” de bu meclisin görev ve yetkilerinden sayılmaktadır. Ancak her ne kadar hukuki açıdan gerekli zemin hazırlanmış olsa da il özel idarelerinin uluslararası kuruluşlarla, belediyeler kadar yoğun ilişkiler kurmadığı dikkat çekmektedir.

Belediyelerin kurabileceği uluslararası ilişkiler ise 3.7.2005 tarihli ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 74. Maddesinde yine “Yurt dışı İlişkileri” başlığı altında ve aşağıdaki şekilde düzenlenmektedir:

“Belediye, belediye meclisinin kararına bağlı olarak görev alanıyla ilgili konularda faaliyet gösteren uluslararası teşekkül ve organizasyonlara, kurucu üye veya üye olabilir.

Belediye bu teşekkül, organizasyon ve yabancı mahallî idarelerle ortak faaliyet ve hizmet projeleri gerçekleştirebilir veya kardeş kent ilişkisi kurabilir.

Birinci ve ikinci fıkra gereğince yapılacak faaliyetlerin, dış politikaya ve uluslararası anlaşmalara uygun olarak yürütülmesi ve önceden Çevre ve Şehircilik Bakanlığının izninin alınması zorunludur”

Bu madde hükmünce ise, belediyelerin de yurt dışında faaliyet gösteren kuruluşlarla uluslararası nitelikte ilişkiler kurabilmesi yine karar organları olan belediye meclislerinin kararına ve merkezi idarede yer alan bakanlık iznine bağlı olarak gerçekleşmektedir. Ancak buradaki ilgili bakanlığın geçmişte İçişleri Bakanlığı iken, 29.11.2018 tarihli ve 7153 sayılı Kanununun 28. maddesiyle (28/23) Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı olarak değiştirildiği belirlenmektedir. Yine bu kanunun belediye meclisinin görev ve yetkilerini düzenleyen 18. maddesinin birinci fıkrasının (p) bendi uyarınca;

“Yurt içindeki ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığının izniyle yurt dışındaki belediyeler ve mahallî idare birlikleriyle karşılıklı iş birliği yapılmasına; kardeş kent ilişkileri kurulmasına; ekonomik ve sosyal ilişkileri geliştirmek amacıyla kültür, sanat ve spor gibi alanlarda faaliyet ve projeler gerçekleştirilmesine; bu çerçevede arsa, bina ve benzeri tesisleri yapma, yaptırma, kiralama veya tahsis etmeye karar vermek”

belediye meclisinin görev ve yetkileri arasında sayılmaktadır. Her iki maddede de vurgulandığı üzere belediyeler, yurt dışındaki belediyelerle kardeş kent uygulaması da dâhil olmak çeşitli ilişkiler kurabilmektedirler. Hatta günümüzde belediyelerin kurmuş olduğu kardeş kent ilişkilerinin, uluslararası kuruluşlara üyelikten çok daha yoğun bir şekilde gerçekleştiği görülmektedir.

İlgili kanun maddeleri esasında Türkiye açısından değerlendirdiğimizde gerek ülkedeki yerel yönetim mevzuatının gerekse de, yerel yönetim reformunu gerektiren AB uyum süreci, taraf olunan Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı ve Avrupa Kentsel Şartı gibi uluslararası gelişme ve düzenlemelerin, yerel yönetimlerin paradiplomatik ilişkiler kurabilmesini ve bu ilişkileri uzun vadede yürütebilmesini kolaylaştırdığı görülmektedir. Bu bağlamda dünyadan ve Türkiye’den yerel yönetimlerin üyelik bağı ile bağlı oldukları uluslararası kuruluşların bir kısmının incelenmesi gerekmektedir.

Tablo 1. Yerel Yönetimlerin Üye Olabildiği Başlıca Kuruluşlar

Kuruluşun Adı	Üst Kuruluş	Türkiye Üyelikleri
Bölgeler Komitesi (Committee of the Regions)(CoR)	Avrupa Birliği	Bulunmamaktadır.
Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi (Congress of Local and Regional Authorities) (CLRAE)	Avrupa Konseyi	18 üye (9 üye bölgeler meclisi, 9 üye yerel yönetimler meclisinde).

Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi (Council of European Municipalities and Regions) (CEMR)	Bağımsız Kuruluş	Türkiye Belediyeler Birliği (8 asil, 8 yedek üye).
Dünya Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Teşkilatı (United Cities and Local Governments) (UCLG)	Bağımsız Kuruluş	UCLG-MEWA ³ (Ortadoğu ve Batı Asya Bölge Teşkilatı) konseyinde 51 üye, yönetim kurulunda 19 üye.
Uluslararası Yerel Çevresel Girişimler Konseyi (International Council for Local and Environmental Initiatives-Local Governments for Sustainability) (ICLEI)	World Secretariat	15 üye.
Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi (World Academy for Local Government and Democracy) (WALD)	Bağımsız Kuruluş	5 üye.
İslam Kentleri ve Başkentleri Organizasyonu (Organization of Islamic Capitals and Cities) OICC)	Organization of the Islamic Conference (OIC)	10 Üye.
Avrupa Tarihi Kentler ve Bölgeler Birliği (The European Association of Historic Towns and Regions) EAHTR)	Avrupa Konseyi	90 üye.
Avrupa Hayvanat Bahçeleri ve Akvaryumlar Birliği (European Association of Zoos and Aquaria)(EAZA)	Avrupa Birliği	3 üye (İzmir, Bursa, Faruk Yalçın Zoo).
Güneydoğu Avrupa Ulusal Yerel Yönetim Dernekleri İletişim Ağı (Network of Associations of Local Authorities of South-East Europe) (NALAS)	Avrupa Konseyi ve SDC (Swiss Agency for Development and Cooperation)	2 üye (Marmara Belediyeler Birliği, Türk Dünyası Belediyeler Birliği).
Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Eğitim Kurumları İletişim Ağı Birliği (European Training Organization Network for Regional and Local Authorities) (ENTO)	Avrupa Konseyi	Bulunmamaktadır.
Yerel Demokrasi Ajansları Birliği (Association of the Local Democracy Agencies/The European Association for Local Democracy-ALDA)	Council of Europe's Congress of Local and Regional Authorities	3 üye (Marmara Belediyeler Birliği, Edremit Belediyesi, Karşıyaka Belediyesi).
Avrupa Çevresel Deniz (Kıyı) Bölgeleri Konferansı (The Conference of Peripheral Maritime Regions-CPMR)	Bağımsız Kuruluş	Bulunmamaktadır.

³ Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği Doğu Akdeniz ve Ortadoğu Bölge Teşkilatı (IULA-EMME), yeniden yapılanma doğrultusunda, 2004 yılında UCLG-MEWA'ya dönüşmüştür (UCLG-MEWA, 2021a).

Avrupa Kalkınma Ajansları Birliği (European Association of Development Agencies-EURADA)	Bağımsız Kuruluş	9 üye (BEBKA, DOKA, İSTKA, KARACADAĞ, MARKA, MEVKA, OKA, TRAKYAKA, Yeşilirmak Havzası Kalkınma Birliği).
---	------------------	--

Kaynak: Esen ve Polat, 2007'den esinlenerek ve kuruluşların resmi web sayfalarındaki güncel bilgiler esas alınarak hazırlanmıştır.

Amacı, yerel ve bölgesel yönetimlerin birlik politikalarına daha fazla katılımını sağlamak, üyeler arasında ekonomik ve sosyal bütünleşmeyi güçlendirmek (Caner, 2010: 270) olan Bölgeler Komitesi (CoR), 27 AB üyesi devletin tamamındaki yerel ve bölgesel otoriteleri temsil eden 329 üyeye sahiptir (CoR, 2021). AB üyesi olmadığı için Türkiye'den herhangi bir üye bu komitede yer almamaktadır.

Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi (Congress of Local and Regional Authorities-CLRAE)'ndeki ulusal delegasyonlar, Avrupa Konseyi üyesi 47 ülke ile yerel demokrasinin sağlanabilmesi için ortak hareket edilen devletlerin yerel ve bölgesel temsilcilerinden oluşmaktadır. Bu noktada söz konusu üyeler ya doğrudan seçilmiş ve yerel veya bölgesel bir otoritede genel bir yetkiye sahiptir ya da doğrudan seçilmiş bir meclise karşı siyasi olarak sorumludur (COE, 2021a). Bir belediye ya da bölgede seçilmiş, 318 asil ve 318 yedek üyeden oluşan Kongre, *Yerel Yönetimler Meclisi (Chamber of Local Authorities)* ve *Bölgesel Yönetimler Meclisi (Chamber of Regions)* olmak üzere iki meclisten oluşmaktadır. Her iki meclis üyelerinin görev süreleri 4 yıldır. Ayrıca ulusal delegasyonların kadın ve erkek temsilciler arasında adaletli bir dağılımını ve cinsiyet eşitliğini sağlayabilmek adına en az %30'unun kadın üyelerden oluşması gerekmektedir (Türkiye Belediyeler Birliği, 2021a).

Tablo 2. Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi

Türkiye Ulusal Heyeti Asil Üyeleri

Bölgesel Meclis Üyeleri	1.	Tahir Büyükkakın (Heyet Başkanı)	Kocaeli Büyükşehir Belediye Bşk.	Adalet ve Kalkınma Partisi
	2.	Hacı Mustafa Palancıoğlu	Kayseri Melikgazi Belediye Bşk.	Adalet ve Kalkınma Partisi
	3.	Şeyma Döğücü	İstanbul Sancaktepe Belediye Bşk.	Adalet ve Kalkınma Partisi
	4.	Enes Özkarlı	Gaziantep Şehitkâmil Belediye Meclis Üyesi	Adalet ve Kalkınma Partisi
	5.	Bülent Kerimoğlu	İstanbul Bakırköy Belediye Bşk.	Cumhuriyet Halk Partisi
	6.	M. Tunç Soyer	İzmir Büyükşehir Belediye Bşk.	Cumhuriyet Halk Partisi
	7.	Güneş Pehlivan	Çanakkale İl Genel Meclis Üyesi	Cumhuriyet Halk Partisi
	8.	Ümit Altuntaş	Ankara Altındağ ve Büyükşehir Belediyesi Meclis Üyesi	Milliyetçi Hareket Partisi

	9.	Ayşegül Obalı	Uşak İl Genel Meclis Üyesi	İYİ Parti
Yerel Meclis Üyeleri	1.	Mehmet Hilmi Güler	Ordu Büyükşehir Belediye Bşk.	Adalet ve Kalkınma Partisi
	2.	Yücel Yılmaz	Balıkesir Büyükşehir Belediye Bşk.	Adalet ve Kalkınma Partisi
	3.	Hilal Ayık	Ankara Akyurt Belediye Bşk.	Adalet ve Kalkınma Partisi
	4.	Cemal Baş (Heyet Bşk. Yrd.)	Ankara Keçiören Belediye Meclis Üyesi	Adalet ve Kalkınma Partisi
	5.	Hasan Akgün	İstanbul Büyükçekmece Belediye Bşk.	Cumhuriyet Halk Partisi
	6.	Yasemen Çelik	Adana Seyhan Belediyesi Meclis Üyesi	Cumhuriyet Halk Partisi
	7.	Rafet Vergili	Karabük Belediye Başkanı	Milliyetçi Hareket Partisi
	8.	Necattin Demirtaş	Samsun İlkadım Belediye Bşk.	İYİ Parti
	9.	Adalet Fidan Fındık	Şırnak Silopi Belediye Bşk.	Halkların Demokratik Partisi

Kaynak: TBB, 2021a; COE, 2021b.

Tablo 2.'de yer alan üyelerin dağılımı incelendiğinde her iki mecliste Türkiye'den toplam 18 asil üyenin bulunduğu ve üyelerin 6'sının kadınlardan oluştuğu görülmektedir. Bu durum en az %30'luk kadın üye şartının en alt sınırdan da olsa karşılandığını göstermektedir. Ayrıca üyelerin mensubu olduğu siyasi partilerin çeşitlilik arz etmesi, kongrenin farklı siyasi görüşlere yer veren demokratik bir mekanizma olduğunu göstermektedir.

Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi (Council of European Municipalities and Regions) (CEMR)'nin üyeleri, kendi ülkelerinde yerel ve bölgesel yetkililer olan ulusal, yerel ve bölgesel nitelikteki yönetim birliklerinden oluşmaktadır. CEMR'de, Avrupa Birliği üyesi 27 ülkenin tamamındaki ve Avrupa Konseyi üyesi 47 ülkenin 40'ından 60 üye dernek temsil edilmektedir (CCRE, 2021a). Üyeler arasından en fazla birlik bulduran ülkeler Belçika (4), Almanya (4), Birleşik Krallık (4) olurken, Türkiye'yi yalnızca Türkiye Belediyeler Birliği (TBB) temsil etmektedir (CCRE, 2021b) ve birlik adına 8 asil 8 yedek üye konseyde yer almaktadır.

Tablo.3 Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi (CEMR)

Türkiye Belediyeler Birliği Heyeti Asil Üyeler (2020-2023)

1.	Fatma Şahin	Adalet ve Kalkınma Partisi	Gaziantep Büyükşehir Belediye/TBB Bşk.
2.	Hayrettin Güngör	Adalet ve Kalkınma Partisi	Kahramanmaraş Büyükşehir Belediye Bşk.

3.	Özlem Çerçioğlu	Cumhuriyet Halk Partisi	Aydın Büyükşehir Belediye Bşk.
4.	Eyüp Eroğlu	Adalet ve Kalkınma Partisi	Tokat Belediye Bşk.
5.	Kadir Kara	Milliyetçi Hareket Partisi	Osmaniye Belediye Bşk.
6.	Recep Gürkan	Cumhuriyet Halk Partisi	Edirne Belediye Bşk.
7.	Şeyma Döğücü	Adalet ve Kalkınma Partisi	Sancaktepe Belediye Bşk.
8.	Fatma Kaplan Hürriyet	Cumhuriyet Halk Partisi	İzmit Belediye Bşk.

Kaynak: TBB, 2021b.

Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Dünya Teşkilatı (United Cities and Local Governments) (UCLG), “dünyanın farklı bölgelerinden 240.000 kenti temsil eden en kapsamlı yerel ve bölgesel yönetim ağı” olarak bilinmektedir. UCLG üyeleri BM üyesi olan 192 ülke içerisinde 140 ülkede aktif üyelere sahip (Yerel Diplomasi, 2021a) olup, dünya nüfusunun yarısından fazlasını bu üyeler ile temsil etmektedir (UCLG, 2021). Adem-i merkezîyetçi bir yapıya sahip olan UCLG, faaliyetlerini 9 bölge teşkilatı aracılığıyla göstermektedir. Bu teşkilatlar Afrika Bölge Teşkilatı (UCLG-AFRICA), Asya-Pasifik Bölge Teşkilatı (UCLG-ASPAC), Avrasya Bölge Teşkilatı (UCLG-EURASIA) Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi (CEMR), UCLG Latin Amerika, Orta Doğu ve Batı Asya Bölge Teşkilatı (UCLG-MEWA) Kuzey Amerika Bölge Teşkilatı (NORAM), METROPOLIS ve UCLG Bölgeler Forumu’ndan oluşmaktadır (UCLG-MEWA, 2021a). UCLG Dünya Teşkilatı, Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği (IULA)’nin yeniden yapılandırılmış hali olmakla birlikte, IULA’nın bölge teşkilatlarından biri olan IULA-EMME (Section for the Eastern Mediterranean and Middle East Region), 2004 yılında UCLG-MEWA (Middle East and West Asia Section)’ya dönüşmüştür. Demokrasi, insan hakları, özerk yerel yönetim, uluslararası dayanışma, hesap verebilirlik, şeffaflık ve sürdürülebilir kalkınma ilkelerini esas alarak faaliyetler yürüten UCLG-MEWA Teşkilatı’na İstanbul ev sahipliği yapmaktadır (UCLG-MEWA, 2021b).

Tablo 4. UCLG-MEWA Başkanlık Tablosu (2019-2022)

Başkan	Mohamed Saadie	Dannieh Belediyeler Birliği Başkanı
Eş başkanlar	Yücel Yılmaz	Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Başkanı
	Yousef Al Shawarbeh	Amman Büyükşehir Belediyesi Başkanı
	Zeydan Karalar	Adana Büyükşehir Belediyesi Başkanı
	Musa Hadid	Filistin Yerel Yönetimler Birliği Başkanı
	Pirouz Hanachi	Tahran Belediye Başkanı
Ombudsman	Mansur Yavaş	Ankara Büyükşehir Belediyesi Başkanı
Genel Sekreter	Mehmet Duman	
Sayman	Mehmet Savran	Nevşehir Belediye Başkanı
Denetim Kurulu/Mali	Av. Emin Canacankatan	Dünya Yerel Yönetimler ve Demokrasi Akademisi Vakfı
	Ali Yıldırım Sezer	Gölcük Belediye Başkanı

Yönetim Komitesi	Turgay Erdem	Nilüfer Belediye Başkanı
-------------------------	--------------	--------------------------

Kaynak: UCLG-MEWA, 2021c.

Tablo 4.'te UCLG-MEWA'nın 2019-2022 dönemine ilişkin başkanları yer almakta, ancak teşkilata üye ülke ve birimler bunlarla sınırlı kalmamaktadır. Afganistan, Filistin, Irak, İran, KKTC, Lübnan ve Ürdün'den de birçok belediye ya da yerel yönetim birliğinin temsil edildiği teşkilatın 33 üyeli yönetim kurulunda 19 ve 99 üyeli Konseyinde 42 Türk belediyesi ve 5 birlik ile İETT, İSKİ ve TOKİ de bulunmaktadır. (UCLG-MEWA, 2021c). Ayrıca Türkiye'de UCLG-MEWA üyesi 105 belediye (ilçe belediyeleri dâhil) bulunmaktadır (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2021a).

Uluslararası Yerel Çevre Girişimleri Konseyi/Sürdürülebilirlik için Yerel Yönetimler Teşkilatı International Council for Local Environmental Initiatives/Local Governments for Sustainability-ICLEI ise, "sürdürülebilir kentsel kalkınma" hedefi ile 2500'den fazla yerel ve bölgesel yönetimden oluşan, sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi için 125'ten fazla ülkede yerel eylemlere yön veren küresel bir ağıdır (ICLEI, 2021a). Türkiye'den bu küresel ağa dâhil olan belediyelere bakıldığında ise ülkedeki 1390 (İçişleri Bakanlığı, 2021) belediyenin, yalnızca 15'inin ICLEI üyesi olduğu görülmektedir.

Tablo 5. ICLEI Üyesi Belediyeler (Türkiye)

	Belediye	Belediye Başkanı	Üyelik Tarihi
1.	Çiğli Belediyesi	Utku Gümrükçü	18.08.2021
2.	Mersin Büyükşehir Belediyesi	Vahap Seçer	27.01.2021
3.	İzmir Büyükşehir Belediyesi	Mustafa Tunç Soyer	25.06.2019
4.	Çankaya Belediyesi	Alper Taşdelen	27.11.2019
5.	Kartal İlçe Belediyesi	Gökhan Yüksel	t.y.
6.	Gaziantep Büyükşehir Belediyesi	Fatma Şahin	18.09.2012
7.	Karşıyaka Belediyesi	Cemil Tugay	29.01.2020
8.	Tepebaşı Belediyesi	Ahmet Ataç	13.03.2018
9.	Konya Büyükşehir Belediyesi	Uğur İbrahim Altay	01.02.2012
10.	Seferihisar Belediyesi	İsmail Yetişkin	25.01.2013
11.	Kadıköy Belediyesi	Şerdil Dara Odabaşı	26.01.2017
12.	Seydikemer Belediyesi	Yakup Otgöz	20.11.2018
13.	Şişli Belediyesi	Muammer Keskin	20.09.2010
14.	Fındıklı Belediyesi	Ercüment Şahin Cervatoğlu	01.10.2019
15.	İzmit Belediyesi	Fatma Kaplan Hürriyet	24.02.2021

Kaynak: ICLEI, 2021b.

Tablo 5.'teki üyelik bilgileri incelendiğinde Kartal İlçe Belediyesi'nin üyelik tarihi bilinmemekle birlikte bazı belediyelerin konseydeki üyeliğinin eski bazılarının ise oldukça yeni olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre konseyin en eski üyesi Şişli Belediyesi iken, en yeni üyesi Çiğli Belediyesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu belediyelerden birçoğunun ICLEI haricinde başka uluslararası iş birliklerine dâhil olduğu da ilgili belediyelerin web sayfaları aracılığıyla belirlenmektedir.

Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi (World Academy for Local Government and Democracy-WALD), insan hakları ve demokrasi vurgusuyla, yerel yönetim ve demokrasi kavramlarını ortak bir platformda buluşturmak amacıyla 1993 yılında İstanbul'da kurulmuş kamu yararına hizmet sunan, kâr amacı gütmeyen bir sivil toplum kuruluşudur. Kadir Topbaş'ın mütevelli heyet başkanı olarak geçtiği vakfın mütevelli heyetinde belediye başkanı olarak yalnızca Beykoz Belediye Başkanı Murat Aydın ile Bağcılar Belediye Başkanı Lokman Çağrıcı yer almakta ve genel sekreterliği UCLG-MEWA'nın da genel sekreterliğini yapan Mehmet Duman yürütmektedir (WALD, 2021).

İslam Kentleri ve Başkentleri Organizasyonu (Organization of Islamic Capitals and Cities-OICC), 1980'de İslam Konferansı Örgütü'ne bağlı olarak kurulan dört kıtada ve 54 ülkeden 141 kentin üye olduğu uluslararası bir kuruluştur (Yerel Diplomasi, 2021b). Bu kuruluşta Marmara Belediyeler Birliği, Ankara, Bursa, Kayseri, Mersin, İstanbul, İzmir, Gaziantep, Şanlıurfa, Edirne, Konya (OICC, 2021; Milliyet, 2016) Türkiye'den; Girne, Lefkoşa ve Gazimağusa belediyeleri ise Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nden dâhil olan aktif, gözlemci ya da (ortak) dost Türk üyeler arasında belirtilmektedir (OICC, 2021).

Avrupa Tarihi Kentler ve Bölgeler Birliği (The European Association of Historic Towns and Regions/Heritage Europe-EAHTR), özellikle Avrupa'daki tarihi kent merkezlerinin karşılaştıkları problemlerin çözümüne yönelik faaliyetler yürütmek amacıyla 1999'da kurulmuş olup, günümüzde 32 Avrupa ülkesinde 1200'den fazla tarihi miras kasaba, kent ve bölgeyi temsil etmektedir (EAHTR, 2021). Bu kapsamda üyelikler, tam, ortak ve karşılıklı üyelik şeklinde 3 farklı kategoride gerçekleştirilmektedir. Kuruluş bünyesinde Türkiye'den Osmangazi, Diyarbakır, Kütahya, Alanya, Bursa, Eğirdir, Gaziantep ve Karadeniz Ereğlisi Avrupa'nın surlu kentleri arasında yer alırken, Birgi, Niksar, Ortahisar (Kapadokya), Osmangazi, Tarsus bireysel (ferdi) üye kentler arasında sayılmaktadır. Ayrıca Türk Tarihi Kentler Birliği kapsamında da Türkiye'den 88 kent bulunmaktadır (EAHTR, 2018).

1992 yılında Avrupa'daki hayvanat bahçesi ve akvaryum topluluğu içinde eğitim, araştırma ve koruma hedeflerine yönelik iş birliğini kolaylaştırmak misyonu ile kurulan Avrupa Hayvanat Bahçeleri ve Akvaryumlar Birliği (European Association of Zoos and Aquaria-EAZA)'nin üye sayısı Ekim 2020 itibariyle 302 tam üye, 17 geçici üye, 24 aday üye, 46 kurumsal üye ve 35 ortak üye (ALPZA, AZA ve Species360 dâhil üç karşılıklı üye) şeklindedir. Ayrıca İzmir Çiğli'deki İzmir Vahşi Yaşam Parkı, Bursa Osmangazi'deki Bursa Hayvanat Bahçesi, Kocaeli Darıca'daki Faruk Yalçın Hayvanat Bahçesi ve Botanik Parkı (EAZA, 2021) Türkiye'deki EAZA üyesi kuruluşlardır.

Güneydoğu Avrupa Ulusal Yerel Yönetim Dernekleri İletişim Ağı (Network of Associations of Local Authorities of South-East Europe-NALAS) bünyesindeki üyelere bakıldığında yerel yönetimlerin değil, yerel yönetim birliklerinin üye statüsünde yer aldığı görülmektedir. Çünkü NALAS, "Güneydoğu Avrupa'daki yerel yönetim birliklerinin oluşturduğu bir ağ" olarak tanımlanmaktadır. Bu kapsamda ağa, tam ve ortak üyeler olmak üzere Arnavutluk, Belçika, Fransa, İsviçre, Avusturya, Hırvatistan, Romanya, Kosova, Bosna Hersek, Sırbistan, Slovenya, Kuzey Makedonya, Moldova, Bulgaristan, Karadağ'dan yerel yönetimlerle ilgili çeşitli birliklerin üye olduğu belirlenmektedir. Bu birlikler arasından şu an için Türkiye'yi Marmara Belediyeler Birliği (tam üye) ve Türk Dünyası Belediyeler Birliği (ortak üye) temsil etmektedir (NALAS, 2021).

Yerel ve bölgesel yönetimlerin personelinin ve seçilmiş temsilcilerinin, iyi eğitilmiş ve nitelikli olmalarını sağlayarak demokratik ve etkili yönetimi teşvik etmek misyonu ile kurulan Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Eğitim Kurumları İletişim Ağı Birliği (European Training Organization Network for Regional and Local Authorities-ENTO) üyesi kuruluşlara bakıldığında ise Ermenistan, Belçika, Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti, Fransa, Gürcistan, Almanya, İtalya, Litvanya, Polonya, İsviçre, Ukrayna'dan çeşitli kuruluşların katıldığı ancak Türkiye'den hiçbir kurumun/kuruluşun bu birlikte yer almadığı görülmektedir (ENTO, 2021).

Yerel Demokrasi Ajansları Birliği (Association of the Local Democracy Agencies/The European Association for Local Democracy-ALDA) başta Avrupa ve çevresinde olmak üzere tüm dünyada yerel yönetimler ve sivil toplum esasına dayanarak yerel demokrasi ve aktif vatandaşlık ilkeleriyle kurulmuş bir birliktir. Avrupa'da 45'ten fazla ülkeden gelen, yerel yönetimler, yerel yönetim birlikleri ve sivil toplum kuruluşları dâhil olmak üzere 350'den fazla üyeyi bir araya getiren (ALDA, 2021a) ALDA'ya Türkiye'den Marmara Belediyeler Birliği, Edremit Belediyesi ve Karşıyaka Belediyesi üyedir (ALDA, 2021b).

Çevresel Deniz (Kıyı) Bölgeleri Konferansı (The Conference of Peripheral Maritime Regions-CPMR), Avrupa Birliği üyesi olan/olmayan 24 devlet ve 150'den fazla bölgenin bir araya getirilmesiyle oluşan bir kuruluştur. 1973 yılında kurulan CPMR, temel olarak bölgesel, ekonomik ve sosyal uyum, denizcilik politikaları konularına odaklanırken aynı zamanda da Avrupa yönetişimi, kalkınma, iklim değişikliği ve enerji gibi alanlarda da çeşitli faaliyetler yürütmektedir (CPMR, 2021a). Geçmişte Çanakkale, Tekirdağ, Edirne, Kırklareli ve Sinop illerinin de üye olduğu (Esen ve Polat, 2007: 66) bu kuruluşta günümüzde Türkiye'den hiç üye bulunmamaktadır (CPMR, 2021b).

1992 yılında kurulan Avrupa Kalkınma Ajansları Birliği (European Association of Development Agencies-EURADA), Avrupa çapında ekonomik kalkınma üzerinde çalışan profesyonelleri bir araya getiren ve bu bağlamda kalkınma ajanslarını temsil eden bir kuruluştur. Bu kuruluş, kalkınma ajanslarını Avrupa ile ve Avrupa'nın sunduğu fırsatlarla birbirine bağlamak için faaliyetler yürütmektedir (EURADA, 2021a). EURADA, Avusturya, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Fransa, Yunanistan, Malta, Polonya, Romanya, Sırbistan, Slovenya, Belçika, Hırvatistan, Finlandiya, Almanya, Macaristan, İtalya, Hollanda, Portekiz, İspanya, Türkiye, Bosna Hersek, Birleşik Krallık, Ukrayna olmak üzere AB üyesi olan/olmayan 23 ülkeden toplam 69 kalkınma ajansı/birliğinden oluşmaktadır. Türkiye'den ise 8 kalkınma ajansı ve 1 kalkınma birliği EURADA'ya üye konumunda bulunmaktadır. Bunlar: BEBKA (Bursa-Eskişehir-Bilecik Kalkınma Ajansı), DOKA (Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı/ Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize ve Trabzon), İSTKA (İstanbul Kalkınma Ajansı), KARACADAĞ (Karacadağ Kalkınma Ajansı/Diyarbakır-Şanlıurfa), MARKA (Doğu Marmara Kalkınma Ajansı/Kocaeli, Sakarya, Bolu, Düzce, Yalova), MEVKA (Mevlana Kalkınma Ajansı/Konya-Karaman), OKA (Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı/Amasya, Çorum, Samsun, Tokat), TRAKYAKA (Trakya Kalkınma Ajansı/Tekirdağ, Edirne, Kırklareli), Yeşilirmak Havzası Kalkınma Birliği'nden oluşmaktadır (EURADA, 2021b).

Tablo.1'de yer alan ve yukarıda kısaca bilgileri verilen kuruluşların yanı sıra gerek kentlerin gerekse de yerel yönetimlerin ya da yerel yönetim birliklerinin üye olabildiği uluslararası nitelikte başka kuruluşlar ve ağlar da bulunmaktadır. Ancak söz konusu kuruluş ve ağların tamamına burada yer vermek mümkün olmadığı için öne çıkan yapılar hakkında bilgi vermenin yeterli olacağı düşünülmüştür. Bunlardan bazıları Avrupa Bölgeleri Meclisi (AER), Avrupa-Akdeniz Bölgesel ve Yerel Meclisi (ARLEM), Dünya Sağlık Örgütü Sağlıklı Şehirler Ağı (WHO/Healthy Cities Network), EUROCITIES ve CITTASLOW şeklindedir.

Bu yapılardan Avrupa Bölgeler Meclisi (Assembly of European Regions-AER), 1985 yılında kurulan ve günümüzde "35 ülke, 230 bölge, 15 bölgeler arası örgütün üye olduğu bağımsız bölgeler ağı" (TBB, 2021c) olarak faaliyetlerini yürütmektedir. Bu durum AER'yi, Norveç, Rusya, Portekiz ve Türkiye'nin de

dahil olduğu, AB üyesi olan/olmayan 35 ülkeden bölgeleri bir araya getiren Avrupa'daki en büyük bağımsız bölgeler ağı yapmaktadır. Bölgeler arası iş birliği kurabilmek amacıyla kurulan AER, tam üyeler, ortak üyeler ve gözlemcilerden oluşan üyelik yapısına sahiptir. Avrupa'da ve ötesinde çeşitli coğrafyalarda ve bölgeler arasında iş birliği ruhunun gelişmesini esas alan (AER, 2021) bu meclis, yerel yönetimlerle ilgili önemli konularda etkili lobicilik faaliyetleri de yürütmektedir. Avrupa Bölgeler Meclisi'ne Türkiye'den Kahramanmaraş, Antalya, Sakarya, Denizli, Edirne, Muş, Erzurum, Gaziantep, İzmir, Adana, Kırşehir, Zonguldak ve Kayseri üye konumunda yer alan kentler arasında sayılmaktadır (TBB, 2021c).

Avrupa-Akdeniz Bölgesel ve Yerel Meclisi (ARLEM), Avrupa Birliği ve bu birliğin Akdenizli ortaklarının yerel ve bölgesel temsilcilerden oluşan bir meclistir. Bu meclis, yerel ve bölgesel otoritelerini siyasi olarak temsil etmek, siyasi diyalogu sürdürmek ve bölgeler arası iş birliğini teşvik etmek amacıyla kurulmuştur (ARLEM, 2021). AB ve Akdeniz'deki toplam 43 ülkeden 80 üye ve 2 gözlemciyi bir araya getiren bu meclise üye ülkeler Türkiye (5), Mısır (5), Cezayir (4), Fas (4), Suriye (3) (üyeligi geçici olarak askıya alındı), Tunus (3), Arnavutluk (2), Bosna Hersek (2), İsrail (2), Ürdün (2), Lübnan (2), Moritanya (2), Filistin (2), Monako (1), Karadağ (1) şeklindedir. Libya ise gözlemci statüsünde katılmaktadır (TBB, 2021d).

Tablo 6. ARLEM Türkiye Üyeleri (Asil)

	İsim	Belediye
1	Tahir Büyükkakın	Kocaeli Büyükşehir Belediyesi
2	Yücel Yılmaz	Balıkesir Büyükşehir Belediyesi
3	H. Mustafa Palancıoğlu	Melikgazi Belediyesi
4	Kürşat Engin Özcan	Nazilli Belediyesi
5	Bilal Uludağ	Sarıçam Belediyesi

Kaynak: TBB, 2021d.

Asil üyelerle aynı sayıda yedek üyenin de belirlendiği bu meclisteki yedek üyeler ise Mehmet Çakın (Uşak Belediyesi), Saliha Özçınar (Kiraz Belediyesi), Şeref Albayrak (Halfeti Belediyesi), Okan Kocakaya (Demre Belediyesi) ve Mükerrerem Tollu (Erdemli Belediyesi)'dan oluşmaktadır (TBB, 2021d).

DSÖ Sağlıklı Şehirler Ağı ise, sağlığı kent yönetimlerinin sosyal, ekonomik ve politik gündeminin üst sıralarına koymak için çalışan ve halk sağlığı için yerel düzeyde güçlü bir hareket tesis etmeyi amaçlayan küresel bir harekettir. Küresel sorunları yerel düzeyde ele alan bu ağ eşitlik, katılımcı yönetim ve dayanışma, sektörler arası iş birliği gibi unsurları vurgulamaktadır (WHO, 2021). Günümüzde 5 bölgede 1400, Avrupa bölgesinde ise 27 ülke ve 100 kentin/belediyenin içinde bulunduğu bu ağı Türkiye adına Sağlıklı Kentler Birliği temsil etmektedir. Sağlıklı Şehirler Hareketi'nin, Türkiye'de benimsenip gelişebilmesi için 2004 tarihinde ve 10 kurucu belediyenin girişimiyle (Bursa, Yalova, Van, Kadıköy, Afyonkarahisar, Tepebaşı, Çankaya, Ürgüp, Ordu, Kırıkkale) kurulan (Sağlıklı Kentler Birliği, 2021a) bu birliğin üye sayısı günümüzde 81'e ulaşmıştır (SKB, 2021b).

Yerel yönetimlerin paradiplomatik ilişkileri göz önüne alındığında önemli bir diğer kuruluş olarak karşımıza EUROCITIES (Avrupa Kentler Birliği) çıkmaktadır. Bağımsız, kazanç amacı gütmeyen bir yerel yönetim ağı olan EUROCITIES, kentleri ilgilendiren konularda oluşturulmuş çeşitli komisyonlarla çalışmaktadır (Esen ve Polat, 2007: 78). Temelleri, 1986 yılında, Rotterdam'da düzenlenen "Şehir,

Ekonomik Toparlanmanın Arkasındaki Motor” konulu konferans ile atılan (Akman, 2017: 495) yapının kurumsal zemine oturtulması birkaç yıl sürmüştür. 1989 yılında Barselona, Birmingham, Frankfurt, Lyon, Milano ve Rotterdam kentlerinin girişimiyle kurumsallaşan (TBB, 2021e) EUROCIITIES, bireylerin kendilerini kentin ve dolayısıyla Avrupa’nın bir parçası olarak hissedebileceği kentler inşa edebilmeyi amaçlamaktadır. 6 kentin girişimiyle oluşturulan bu ağ, günümüzde 38 ülkede 130 milyon insanı temsil eden 200’den fazla kentin bir arada olduğu geniş bir ağı temsil etmektedir. Kapsayıcı, refah seviyesi yüksek, sağlıklı ve hareketli, canlı, küresel sorunların yerel çözümlerle sonuca ulaştırıldığı, yenilikçi kent ve kent yönetimlerini oluşturmayı esas alan EUROCIITIES’in odaklandığı temel alanlar ise şunlardır: Yoksulluk ve sosyal dışlanma, konut ve evsizlik, göç ve entegrasyon, dayanışma ve gönüllülük, yeni iş modelleri, hava, su ve gürültü kirliliğiyle mücadele, kültür ve yaratıcılık, yeşil alanlar ve biyolojik çeşitlilik, iklim değişikliği ve enerji geçişi, akıllı kentler ve dijital dönüşüm, vatandaş katılımı, cinsiyet eşitliği ile COVID-19 ve iyileşme (EUROCIITIES, 2021a). Türkiye’deki EUROCIITIES üyesi kentler ise Beylikdüzü, Beyoğlu, Gaziantep, İstanbul, İzmir, Kadıköy, Mezitli, Nilüfer, Osmangazi ve Pendik’ten oluşmaktadır (EUROCIITIES, 2021b).

Özellikle son yıllarda artan ilgiyle üye sayısı yükselen bir diğer uluslararası ağ ise Uluslararası Sakin Kentler Birliği *Cittaslow*’dur. Cittaslow, 1999 yılında İtalya’nın Toskana bölgesindeki küçük bir yerleşim yeri olan Greve in Chianti kentinde, kentlilerin yaşam kalitelerini iyileştirmeye dayalı farklı bir kalkınma düşüncesi olarak ortaya çıkan ve zamanla Bra, Orvieto ve Positano olmak üzere benimsenip hızla ülkeye yayılan bir felsefeyi ifade etmektedir (CITTASLOW, 2021a). İtalyanca Citta (Şehir/Kent) ve İngilizce Slow (yavaş, sakin) kelimelerinden oluşan Cittaslow kelimesi, Sakin Şehir/Kent anlamında kullanılan, nüfusu 50.000’nin altında olup üyelik kriterlerini karşılayabilen kentlerin üye olmasına imkân veren uluslararası bir belediyeler birliği olarak karşımıza çıkmaktadır (TBB, 2021f). Yavaş yaşam, kent ruhu, sürdürülebilir kalkınma ve yavaş yemek (slow food) ilkelerini esas alan (Akman, 2017: 497) ağın simgesi ise, yavaşlığı ve sakinliği temsilen belirlenen salyangozdur. Kentlerin kendi özgün değerlerini ifade eden mimari, gelenek-görenek, yöresel yemekler ve tarihsel kimlik gibi unsurlarına sahip çıkarak kalkınabileceğini öngören ve kentlerdeki yaşam kalitesinin yükseltilmesine vurgu yapan Cittaslow ağına üye olabilmek için 7 ana kriterle uygun projeler üretmek, ayrıca 50 ve üzerinde puan almak gerekmektedir. Bu ana kriterler çevre, altyapı, kentsel yaşam kalitesi, tarımsal, turistik, esnaf ve sanatkârlara dair politikalar, misafirperverlik, farkındalık ve eğitim için planlar, sosyal uyum ve ortaklıklar başlıkları ve 72 alt kriter ile belirlenmektedir. Dünyada 31 ülke, 278 kent, Türkiye’de ise 18 kent bu kriterlere uyum sağlayarak Cittaslow üyesi olmayı başarabilmiştir (Cittaslow Türkiye, 2021). Türkiye’den üye olan kentler Ahlat (Bitlis), Akyaka (Muğla), Eğirdir (Isparta), Gökçeada (Çanakkale), Gerze (Sinop), Göynük (Bolu), Gündül (Ankara), Halfeti (Şanlıurfa), Köyceğiz (Muğla), Mudurnu (Bolu), Perşembe (Ordu), Şavşat (Artvin), Seferihisar (İzmir), Taraklı (Sakarya), Uzundere (Erzurum), Vize (Kırklareli), Yalvaç (Isparta) ve Yenipazar (Aydın)’dan oluşmaktadır (CITTASLOW, 2021b).

Yerel yönetimlerin ve kentlerin üye olduğu uluslararası ağlar içinde yukarıda açıklananların yanı sıra Dünya Birleşik Kentler Federasyonu (FMCU-UTO), Dünya Haller Birliği (WUWM), Avrupa Kaleli Kentler Birliği (EWT), Türk Dünyası Belediyeler Birliği (TDBB) gibi uluslararası birlikler de bulunmaktadır (Akman, 2017: 489-490). Yine bunlara ilaveten Küresel Şehirler Diyalogu (Global Cities Dialogue - GCD) ve altında yer alan The Global Business Dialogue on e-commerce (GBDe), The European Knowledge Society Forum – TeleCities, IT4ALL Network of Local Authorities on the Information Society, URB-AL Network 13 “Towns and the Information Society”, Worldwide Forum on e-Democracy, Technology Empowerment Network (TEN) bulunmaktadır. Ayrıca Avrupa Metropolitan Bölgeler ve Alanlar Ağı (The Network of European Metropolitan Regions and Areas- METREX) ile Yenilikçi Ulaşım Çözümleri İçin Avrupa Şehirler ve Bölgeler Ağı (European Cities and Regions Networking for Innovative Transport Solutions – POLIS) da diğer ağlardan bazılarıdır (Esen ve Polat, 2007: 71-81). Çalışma kapsamında sınırlı olarak yer verilen bu kuruluşlar haricinde de Türkiye’deki yerel yönetimlerin dâhil olduğu çeşitli

uluslararası kuruluşlar ve ağlar bulunmaktadır. Bu çerçevede Akman (2017: 504), Türkiye'deki yerel yönetim birimlerinin, birbirinden bağımsız 88 uluslararası kuruluş ile toplam 251 üyelik bağı kurduğunu belirtmektedir. Ancak güncel verilere bakıldığında geçen süre zarfında hem uluslararası ilişkiler kuran yerel yönetimlerin hem de ilişki kurulan uluslararası kuruluşların sayılarında önemli bir artış olduğu görülmektedir. Bu noktada Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın belediyelerin uluslararası kuruluş üyeliklerine ilişkin yayınladığı istatistikî veriler incelendiğinde 268 belediyenin 138 farklı uluslararası kuruluş üyesi olduğu belirlenmektedir (ÇŞB, 2021b).

Yerel yönetimlerin kurabildikleri paradiplomatik ilişkiler, yalnızca uluslararası kuruluşlara üyelikler ile sınırlı kalmamakta, özellikle *kardeş kent* uygulamaları ile kentlerin ve yerel yönetimlerin uluslararasılaşma süreçleri giderek hız kazanmaktadır. Bu noktada önemli bir yere sahip olan kardeş kent kavramından ve uygulamasından bahsetmek yararlı olacaktır.

3. Bir Paradiplomasi Aracı Olarak Kardeş Kent Uygulaması

Tarihsel kökenleri 836 yılında Padeborn (Almanya) ve Le Mans (Fransa) arasında gerçekleştirilen eşleştirmeye dayandırılan kardeş kent uygulamasına ilişkin ilk çağdaş antlaşmanın 1920'de Birleşik Krallık'ın Keighley kenti ile Fransa'nın Poix-du Nord kentleri arasında imzalandığı, ancak günümüzdeki modern kardeş kentlerin II. Dünya Savaşı sonrasında kurulmaya başlandığı ve küreselleşme süreci ile giderek hız kazandığı bilinmektedir (Yerel Diplomasi, 2021c). Avrupa'da ve ABD'de, bu savaşın yol açtığı, siyasal, toplumsal ve ekonomik yıkımları telafi edebilmek, çatışmaları azaltabilmek ve barışı tabana yayabilmek amacıyla hayata geçirilen kardeş kent uygulaması Eisenhower'ın önerisiyle kurulan ve ABD'deki kardeş kent uygulamasının temellerini atan Sister Cities International örgütü tarafından, "vatandaş diplomasisi" olarak tanımlanmaktadır (Türk Dünyası Belediyeler Birliği, 2016: 3). Günümüzde kardeş kent/şehir veya şehir eşleştirme olarak geçen bu diplomasi türünde kentlerin, yerel yönetimlerin ve toplumların karşılaştıkları ortak sorunlara, taşıdıkları ortak değerler eşliğinde çözüm bulabilmeleri, birlikte çalışma kültürü geliştirerek bilgi ve tecrübeden, kültür ve teknolojiye kadar birçok alanda etkileşimin ve iş birliğinin teşvik edildiği bilinmektedir.

Yerelleşme, kültürler arası paylaşım, iyi yönetim, politika geliştirme, yerel ekonomik ve sosyal kalkınma, çevre koruma, kriz yönetimi, araştırma ve geliştirme ile teknik deneyimlerin paylaşımı konularına odaklanan kardeş kent uygulamasının genel amacı, bir taraftan kentleri ve dolayısıyla toplumları yakınlaştırıp kalkınmalarını sürdürülebilir hale getirmek bir taraftan da toplumsal çatışmaları önleyerek dünya barışına hizmet etmek şeklinde ifade edilmektedir (TBB, 2019: 6-7). Bu doğrultuda kardeş kent uygulamalarının amaçları genel olarak şu şekilde belirlenmektedir (Yerel Diplomasi, 2021c): Bilgi ve tecrübe paylaşmak, kalkınmaya katkı sağlamak, hizmet kalitesini iyileştirmek, çeşitli ortak konularda farklı bakış açılarından istifade etmek, AB sürecine yerel düzeyde dâhil olmak ve geliştirmek, uzun vadeli ve ortak amaca yönelik projeler yapmak. Kardeş kentler, sayılan bu amaçları gerçekleştirebilmek için ise düzenli etkinlikler ve çalışma ziyaretlerinin yapılması, kapasite geliştirme ve proje uygulamaları, personel değişimi ve iletişim ağlarının kurulması gibi faaliyetlere öncelik vermelidir. Ayrıca analiz, izleme ve değerlendirme çalışmaları, yenilikçi bilgi sistemlerinin paylaşımı, ortak yöntem, rehber ve araçları geliştirilmesi, kanuni düzenlemelerin iyileştirilmesi ve uluslararası standartların geliştirilmesi (TBB, 2019: 8) de bu iş birliği içerisinde başvurulması gereken araçlar içerisinde yer almaktadır.

Dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi Türkiye'de de küreselleşme ve AB üyeliği gibi uluslararası etkileşimlerin artmasına istinaden kardeş kent ilişkilerinin hız kazandığı görülmektedir. Özellikle 2000'li yıllardan sonra yoğunluk kazanan bu ilişkiler, hem iş birliği yapılan kentlerin sayısını arttırmakta hem de dâhil olunan projeleri ve paydaşlarını çeşitlendirmektedir. Bu noktada ülkeler arasında sadece kentlerin ve yerel yönetimlerin değil, bu yönetim birimlerinin bağlı olduğu birliklerin de aktif ilişkiler

kurduğu bir süreç yaşanmaktadır. Türk Dünyası Belediyeler Birliği ve Türkiye Belediyeler Birliği gibi birçok birlik, yurt dışındaki birliklerle beraber projeler yürütmektedir. Örneğin geçmişte TBB'nin katılımıyla Türkiye'den 23 ve İsveç'ten 6 belediyenin ortaklık ağı kurmasıyla uygulanan "Belediye Ortaklık Ağları Projesi" (TUSENET) ve belediye hizmetlerinde kalite ve verimlilik, sürdürülebilir ekolojik kent planlama, toplumsal cinsiyet eşitliği, atık yönetimi ve enerji bileşenleri üzerinden çalışmalar yürütülmesine olanak sağlayan TUSELOG Projesi, "Türkiye ve İspanya Belediyeleri Arasında İşbirliğinin Geliştirilmesi Projesi", Türkiye ve Hollanda Belediyeleri Arasında Kurulan Ortaklıklar ve Türkiye'den 10 belediye ile AB'ye üye 6 ülkeden 9 belediye arasında kardeş kent işbirliği oluşturan "Türkiye'de Yerel Yönetim Reformunun Devamına Destek (LAR II) Projesi" gibi projeler ile önemli işbirlikleri oluşturulmuştur. Ayrıca valilikler nezdinde AB İşleri için Kapasite Oluşturulması Projesi (VABpro), kapsamında Türkiye'den 20 pilot il, 33 Avrupa kenti ile buluşmuştur (TBB, 2019: 20-28).

Geçen yıllar içerisinde Türkiye'deki yerel yönetimlerin kardeşlik bağı oluşturduğu kent sayısının artış gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu çerçevede 2020 yılı içerisinde toplam kardeş kent sayısının 1880 (ÇŞB, 2020: 49) olarak açıklandığı görülmektedir. Ancak Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yayımlanan "Belediyelere Ait Kardeş Kent İstatistikî Verileri" incelendiğinde 2021 yılında onay verilenler dâhil şu an için mevcut kardeş kent sayısının 1909'a çıktığı belirlenmektedir. İl, ilçe ve büyükşehir belediyeleri esas alınarak verilen istatistikler çerçevesinde büyükşehir belediyeleri ve ilçeleri dâhil olmak üzere İstanbul, 330 iş birliği ile en çok kardeş kenti bulunan il olurken, İstanbul'u 159 işbirliği ile İzmir ve 156 işbirliği ile Ankara takip etmektedir. Ayrıca Bursa 141, Antalya 93 iş birliği ile bu illerin ardından gelmektedir. Bu beş büyükşehir başta olmak üzere büyükşehir belediyeleri ve ilçelerinde kurulan kardeş kent ilişkilerinin diğer belediyelerden çok daha yoğun biçimde gerçekleştiği belirlenmektedir. Kardeş kent sayısı en düşük olan belediyeler ise Ağrı (2), Bitlis (1) ve Çankırı (1)'den oluşmaktadır (ÇŞB, 2021c).

Artan ilişki ağları bir tarafa gerek dünyada gerekse de Türkiye'de kentlerin karşılıklı yararını esas alarak oluşturulan ve uzun vadede önemli katkılar sunabilen kardeş kent uygulamalarında birtakım sorunlarla karşılaşıldığı da görülmektedir. Toplumların özellikleri, süreçten beklentileri ve amaçları doğrultusunda bu sorunların çeşitlendiği bilinmekle birlikte genellikle ortaklar arasında çeşitli alanlarda iletişim ve koordinasyon eksiklikleri, uyum sorunu, kaynak, altyapı ve kapasite sorunları, ortaklığa ilginin kalmaması, kentlerdeki vatandaşların süreçlere ve projelere katılımının düşük kalması ekonomik ve sosyal yaşamda farklılıklar görülmesi, kültürel birikim ve paylaşım konusunda her bireyin aynı duyarlılıkta olmaması (Aktulun, 2015: 43; Akman ve Akman, 2017: 245) gibi olumsuz durumlar ile karşılaşabilmektedir. Ayrıca ekonomik ve ticari anlamda daha düşük seviyedeki kentler ile kardeşlik kurulması bilgi ve tecrübe paylaşımını tek taraflı hale getirebilmektedir veya kardeş kentlerin ülkelerin hassasiyetlerine uymaması durumunda iletişimin kesintiye uğraması da söz konusu olabilmektedir (Akman ve Akman, 2017: 245).

Belirtilen sorunların minimal düzeyde kalabilmesi, dayanıklı, işlevsel ve başarılı bir kardeş kent ilişkisinin kurulabilmesi için ise 12 temel adıma ihtiyaç duyulmaktadır. Bu adımlar: (1) ihtiyaçların gözden geçirilmesi, (2) amacın özenle belirlenmesi, (3) uygun paydaşlar bulunması, (4) Ortaklık Akdi'ne ihtimam gösterilmesi, (5) bütçe tahsis edilmesi, (6) uygulama planının hazırlanması, (7) iletişime önem verilmesi, (8) yerel paydaşların sürece katılması, (9) uygulamadaki hatalardan ders çıkarılması, (10) kazanımların yaygınlaştırılması, (11) yeni projeler geliştirilmesi ve (12) sürdürülebilirliğe öncelik verilmesi şeklindedir (TBB, 2019: 44-45). Ayrıca Türkiye özelinde karşılaşılan kardeş kent sorunlarına yönelik olarak benimsenmesi ve uygulanması gereken esaslar ise kısaca şu şekilde özetlenmektedir (Akman ve Akman, 2017: 245): Amaçların doğru tespit edilmesi, kardeş kent ilişkisi kurulacak ülkelerin Türk dış politikasına katkısı ve olası zararlarının göz önünde bulundurulması, kentlerin maddi, manevi ve toplumsal yaşam gibi alanlarda benzer özelliklere sahip olması, kardeş kent ilişkisinin uzun vadeli, stratejik mahiyetli ve karşılıklı fayda sağlayacak şekilde kurulması ve bu ortaklığın toplumun birçok

kesimini içine alacak kadar kapsayıcı olması ve kardeş kentlilerin başkalaşmadan bir arada yaşayabilmeleri için bu ilişkilerin geliştirilmesi gerekmektedir.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ:

Yerel yönetimlerin, ulusların yürüttüğü diplomatik ilişkilere benzer şekilde uluslararası arenalara açılması ve bu alanlarda çeşitli iş birlikleri kurabilmesi, paradiplomasi kavramı ile ifade edilmektedir. Kültür alışverişinden, ekonomik kalkınmaya kadar farklı konu başlıklarıyla, birçok alanda yürütülen bu ilişkilere yönelik eleştiri ve çekinceler de bulunmaktadır. Örneğin Neves (2010: 21), paradiplomasinin ulusaltı aktörlerde gelişmesinin uluslararası sistemi ve bu sistemde yer alan devletleri sessiz ancak ciddi manada değiştirdiğini öne sürmektedir. Ancak paradiplomasinin ihtilafli ve çatışmalı bölgelerde yerel yönetimlerce kullanılması zaman zaman merkezi yönetimler tarafından hoş karşılanmamaktadır. Mukti vd. (2020: 139), her ikisi de üniter devlet yapısına ve benzer özelliklere sahip Endonezya ve Güney Kore’de paradiplomasi faaliyetlerinin farklılaştığını, merkezi yönetimin yerel yönetimlere Güney Kore’de paradiplomasi faaliyetleri için yeterli esneklik sağlarken, Endonezya’da ulusal düzenlemelerle engellemeler yapıldığını belirtmektedir. Özellikle Türkiye’de ayrılıkçı, ırkçı terör örgütünün 1984 yılından beri varlığını bir şekilde sürdürmesi, Türkiye’nin belirli bölgelerinde teröre müzahir yerel yönetimlerin bulunması ve söz konusu yerel yönetimlerin çeşitli uluslararası kuruluşlarla farklı vesilelerle bağlantıya geçmesi, paradiplomasinin karanlık ve teröre destek verecek şekilde kullanılması ihtimalini ortaya koymasından çarpıcı bir örnek teşkil edebilir. Ancak, paradiplomasinin yerel yönetimlerce kullanılmasının istenmemesi, her zaman terör kaynaklı olmayabilmektedir. Bu noktada Lecours (2008: 14)’un, paradiplomasinin demokratik gelişim için tuzak ve fırsatlar sunduğuna dikkat çekerek, bu durumun gelişmekte olan ülkeler için önemine vurgu yaptığı görülmektedir.

Chan (2019: 161), Hong Kong üzerine yaptığı araştırmada, Hong Kong Özel İdari Bölgesi’nin Hong Kong’un uluslararası alanda görünürlüğünü yükseltecek bir politika ve bütüncül bir stratejiden uzak olduğuna, yumuşak güç ve sivil toplumu geliştirecek değerleri tam olarak anlayamadığına değinmektedir. Bu duruma çözüm olarak paradiplomasi faaliyetleri altında yumuşak gücün geliştirilmesini önererek bu durumun Hong Kong’un daha fazla stratejik yatırım almasını sağlayacak etkin bir araç olacağını öne sürmektedir. Chan’ın aksine Neves (2010: 22), özellikle Çin’in en gelişmiş kıyı bölgeleri için (ki Hong Kong buna benzer bir bölgede yer almaktadır) kısmi bir özerklik sağladığına, bu kısmi özerkliğin Çin’in 2000’li yıllardaki ticari gelişimiyle birlikte merkezi yönetim tarafından da hoş karşılanmaya başladığına dikkat çekmektedir. Neves’in anlatımıyla bu durum, ticari getirilerin paradiplomasinin merkezi yönetimlerce kabul edilmesini kolaylaştırdığına örnek teşkil etmektedir.

Sanalla (2014: 159), Çek Cumhuriyeti’nde yaptığı araştırmada eski Doğu Bloğu ülkelerinde yer alan yerel yönetimlerin, Soğuk Savaş sonrasında AB gibi uluslararası kuruluşlarla yerel diplomasi (paradiplomasi) aracılığıyla iletişimlerinin kolaylaştığını öne sürmektedir. Söz konusu ülkelerdeki yerel yönetimlerin bazıları, Soğuk Savaş sonrası işsizlik başta olmak üzere çeşitli meselelerini çözmek için sınır ötesi iş birliğine müracaat etmiştir. Bahsi geçen paradiplomasi faaliyetlerinin, adı geçen ülkelerin AB’ye üyelik ve hızlı entegrasyon süreçlerine katkı sağladığı değerlendirilmektedir. Özçelik (2014: 1), AB’nin üye ve aday ülkelerde çok boyutlu yönetim yaklaşımıyla yerel yönetimleri de kapsayan bir karar mekanizması oluşturduğuna, yerel yönetimlerin bölgesel politikalar ve finansal destekler yoluyla hareketli hale geldiğine değinmektedir. Bu noktada paradiplomasi faaliyetleri ile bir nevi lobicilik faaliyeti yürüten yerel yönetimlerin, uluslararası kuruluşların karar alma süreçlerini kendi lehlerinde etkileme saikiyle hareket ettiklerini söylemek mümkün olabilmektedir (Özlü, 2020: 968).

Yerel yönetimlerin düzenledikleri ya da dâhil oldukları çeşitli organizasyonlar, paradiplomatik ilişkilerin kurulması noktasında bir fırsat olarak görülebilmektedir. Örneğin Mendes ve Figueira (2017: 15), Rio de Janeiro kenti üzerine yaptıkları araştırmada, 2016 Yaz Olimpiyatları’na ev sahipliği yapan kentin

uluslararası aktörlerle iletişiminin kolaylaştığını, kentin uluslararası görünürlüğünün artmasının bir fırsata dönüştürülerek paradiplomasi faaliyetlerine uygun zemin oluşturulduğuna dikkat çekmektedir. Dolayısıyla, yerel yönetimlerin söz konusu organizasyonlarda rol alarak, paradiplomasi faaliyetlerini daha kolay icra edebilmeleri mümkün olabilmektedir.

Paquin (2020: 60), paradiplomasi ile ilgili alanlarda analiz edildiği çok az çalışma olduğuna değinmektedir. Bu noktada, özellikle sınır bölgelerinde bulunan illerin yerel yönetim temsilcileri ile komşu devletlerin ilgili birimleri arasında ihtiyaç halinde iş birliği, koordinasyon vb. faaliyetler yürütülmesi yararlı olabilecektir. Özellikle yoğun göç alan veya göçmen geçişine maruz kalan illerde ve bölgelerde paradiplomasi faaliyetlerinin kaçınılmaz bir olgu olan göçün daha düzenli ve kontrollü yapılmasını sağlayarak, düzensiz göç faaliyetlerinin azalmasına katkı sağlaması mümkün olabilecektir.

Demirtaş (2016: 170), Türkiye’de 2000’li yıllarla birlikte artış gösteren yerel yönetimlerin dış ilişkilerinde göze çarpan iki temel eksikliğin, uluslararası ilişkiler eğitimi olmayan personelin ve söz konusu ilişkilerin planlama ve icrasında görevli personelin yabancı dil bilgisi seviyesinin yetersizliği olduğunu vurgulamaktadır. Erdem ve Ersavaş Kavanoz (2021: 45), Türkiye’de yerel yönetimler bünyesinde teşkil edilen yerel diplomasi yürütmekle görevli birimlerin zaman zaman lağvedildiğine, yeniden kurulduğuna, personel kadrosunda değişikliklere gidildiğine, bu özellikli faaliyetin farklı birimlerce yürütülmesi şeklinde görevlendirmeler yapıldığına ve bu durumların yerel diplomasi faaliyetlerinin istikrarlı şekilde sürdürülmesine engel olduğuna değinmektedir. Bu durum, tespit edilen eksikliklerin paradiplomasi faaliyetlerinin sürdürülebilir olmasını engellediği şeklinde yorumlanabilir. Paradiplomasi faaliyeti yürütmek isteyen yerel yönetimlerin, uygun niteliklere haiz personel ile sadece ilgili alanda faaliyet yürütecek birimleri teşkil etmesi bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Erdem ve Ersavaş Kavanoz (2021: 44), Türkiye’de 1989 yılından 2020 yılına kadar toplam 40 belediye bünyesinde dış ilişkiler birimi kurulduğuna, Türkiye’de halen pek çok belediyede dış ilişkiler birimi bulunmadığına dikkat çekmektedir. Bu durum ise yerel yönetimlerin dış ilişkilerini sürekli ve bütüncül bir bakıştan çok proje bazlı olarak geçici gelir kaynağı olarak görmesi ile ilişkili olduğunu düşündürmektedir (Erdem ve Ersavaş Kavanoz, 2021: 34).

Son tahlilde, bireysel özgürlüklerin sınırlarının tartışıldığı günümüzde, yerel yönetimlerin çıkarlarını merkeze alarak geçmişte sadece devletlerin yer aldığı uluslararası ilişkiler arenasında rasyonel aktörler olarak boy göstermeye başladığı söylenebilir. Bu girişimleri karşılıksız kalmamış pek çok uluslararası kuruluş yerel yönetimleri muhatap kabul etmektedir. Bu doğrultuda, gelecekte paradiplomasi faaliyetlerinin artarak devam edeceğini öngörmek mümkündür. Ancak yerel yönetimlerin zaman zaman devletin çıkarları ile çatışabilecek konularda paradiplomasi faaliyetleri yürütmesi, devletleri söz konusu faaliyetler noktasında gönülsüz ve isteksiz kılmaktadır. Zira kaynakları artan ve ulusal/uluslararası kamuoyu desteğini alan yerel yönetimler daha müstakil hareket edebilmekte, devletlerin geleneksel tahakküm gücünü zayıflatabilmektedirler. Her konuda gözlemlenebileceği gibi devletlerin de paradiplomasi gibi yeni kavramların beraberinde getirdiği değişime karşı bir direnç geliştirdiklerini söylemek mümkün görünmektedir. Paradiplomasi faaliyetlerinin sınırlandırılması ya da tamamen yasaklanması günümüz koşullarında mümkün görünmemektedir. Bu sebeple, devletlerin artık sürdürülmesi kaçınılmaz paradiplomasi faaliyetlerini anlamaya, öngörmeye ve kontrollü şekilde sürdürülmesini sağlamaya yönelik tedbirler almasının yerinde olacağı değerlendirilmektedir.

Tüm kaygı ve eleştirilere rağmen, merkezîyetçi üniter yapıyla ve karşılaştığı terör sorunları nedeniyle milli güvenlik, siyasi birlik ve bütünlük gibi konularda hassasiyetleri bulunan Türkiye’de de, küreselleşme ve AB uyum sürecinde taraf olunan protokollerle yerel yönetimlerin uluslararasılaşmasının yolu açılmaktadır. Yasal düzenlemeler ile önü açılan yerel yönetimler, üniter devleti de aşarak çeşitli araçlar yoluyla paradiplomatik faaliyetler yürütebilmektedirler. Yerel

yönetimlere küresel dünyanın kapısını açan bu faaliyetler kapsamında ekonomiden kültür alışverişine, çevre korumadan deneyimlerin paylaşımına kadar farklı alanlarda iş birlikleri kurulabilmektedir. Kentlerin ve yerel yönetimlerin birlikte çalışma kültürü oluşturarak öğrenen örgütler haline gelebilmeleri için aracı olan bu ilişkilerin kurulması ve yürütülmesinde uluslararası kuruluşlara veya yerel yönetim birliklerine üyelikler ve kardeş kent uygulamaları gibi alternatifler bulunmaktadır. Bu noktada yerel yönetimlerin, Asya'dan Avrupa'ya her kıta ve bölgeden çeşitli kuruluşlara üye olabildikleri ve dünyanın dört bir yanından kentlerle kardeşlik ilişkisi kurabildikleri görülmektedir. Kurulan bu ilişkiler ile yerel sorunların, küresel ortaklar ile çözülmesi beklenmektedir. Ancak özellikle kardeş kent uygulaması gibi alternatiflerden başarılı bir şekilde yararlanabilmek için "kardeş"lerin birbirleri ile ortak birtakım özelliklere sahip olması, aynı amaçlar etrafında toplanması ve birbirlerinin maddi-manevi değerlerine saygı gösterebilmesi, kurulacak ilişkilerin toplumsal asimilasyona neden olmayacak şekilde ve ülkelerin milli çıkar ve hassasiyetlerine uygun biçimde yürütülmesi gerekmektedir.

Uluslararası ilişkiler ağı kapsamında Türkiye'deki yerel yönetimlerin güncel durumlarını inceleyerek paradiplomasi çalışmalarına katkı sunmayı amaçlayan bu çalışmanın kısıtlarından belki de en önemlisi, Türkiye'de paradiplomasi ile ilgili yazının oldukça sınırlı olmasıdır. Kavramın Türkiye için yeni ve tartışmalı bir kavram olduğu göz önüne alındığında, bu alandaki faaliyetlerin incelenmesi ve içeriğinin anlaşılması için akademik anlamda ilgi uyandırması gerekmektedir. Ayrıca kentlerin ve yerel yönetimlerin bu ilişkiler neticesinde maddi-manevi olarak kazandıkları ve kaybettiklerinin belirlenmesi ve yerel yönetimler bünyesinde paradiplomasi faaliyeti yürüten birimlerin teşkilat yapısı ve insan kaynağı ihtiyacını analiz eden çalışmalar yapılmasının faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Etik Standart ile Uyumluluk

Çıkar Çatışması: Yazarlar herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma için etik kurul iznine gerek yoktur.

Finansal Destek: Yoktur.

Teşekkür: Teşekkürümüz yoktur.

KAYNAKÇA:

Akman, Ç. (2017). **Türkiye'de Yerel Yönetimlerin Uluslararası Kuruluşlara Üyelikleri Üzerine Bir Değerlendirme**. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(2), 485-510.

Akman, E. ve Akman, Ç. (2017). **Türkiye'de Kardeş Şehir Uygulamalarının Dört Büyükşehir Belediyesi Üzerinden Nitel Bir Analizi**. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2017/2(27), 228-254.

Aktulun, E. (2015). **Yönetişim Çerçevesinde Ortaklıklar ve Belediyelerin Kardeş Şehir İlişkileri: Ankara Büyükşehir Belediyesi Örneği**. Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi). Aydın.

Alkan, B.Ş. (2018). **Yeni Kamu İşletmeciliği Yaklaşımından Hareketle Kamu İdarelerinde Mali Analiz Uygulaması**. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, Temmuz 2018* (17. ÜİK Özel Sayısı), 799-812.

Assembly of European Regions (AER), (2021). **“Who are AER’s members?”** <https://aer.eu/aer-largest-independent-network-regions-wider-europe/>, (Erişim Tarihi: 28.10.2021).

Bustamante, G.A. and Cañas, S.S. (2017). **Aymara Paradiplomacy: Empowerment on the Border**. *Estudios Fronterizos, 18*(35), 90-106.

Caner, C. (2010). **AB Bütünleşme Politikalarında Yerel Yönetimlerarası İş Birliği ve Türkiye: Yapısal ve İşlevsel Bir Analiz**. B.Parlak (Ed.), *Yerel Yönetimler Yerel Siyaset ve Kentsel Politikalar* içinde (ss. 263-277), Bursa: Dora Yayın Basım.

Chan, W.Y. (2019). **The Soft Power and Paradiplomacy of Hong Kong**. *Asian Education and Development Studies, 8*(2), 161-172.

CITTASLOW, (2021a). **“Association”** <https://www.cittaslow.org/content/association>, (Erişim Tarihi: 25.10.2021).

CITTASLOW, (2021b). **“CITTASLOW LIST”** https://www.cittaslow.org/sites/default/files/content/page/files/246/cittaslow_list_june_2021.pdf, (Erişim Tarihi: 25.10.2021).

Cittaslow Türkiye, (2021). **“Üyelik Süreci ve Kriterler”** <https://cittaslowturkiye.org/uyelik-sureci-ve-kriterler/>, (Erişim Tarihi: 25.10.2021).

Conference of Peripheral Maritime Regions (CPMR), (2021a). **“Who We Are”** <https://cpmr.org/who-we-are/>, (Erişim Tarihi: 23.10.2021).

Conference of Peripheral Maritime Regions (CPMR), (2021b). **“Member Directory & Map”** <https://cpmr.org/who-we-are/member-directory-map/>, (Erişim Tarihi: 23.10.2021).

Council of Europe (COE), (2021a). **“National delegations”** <https://www.coe.int/en/web/congress/national-delegations>, (Erişim Tarihi: 15.10.2021).

Council of Europe (COE), (2021b). **“National Delegation to The Congress: Turkey”** <https://www.coe.int/en/web/congress/country?id=19>, (Erişim Tarihi: 15.10.2021).

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (ÇŞB), (2020). **“2020 yılı Mahalli İdareler Genel Faaliyet Raporu”** https://webdosya.csb.gov.tr/db/yerelyonetimler/icerikler/2020_yili_mahall-_idareler_genel_faaliyet_raporu-20210621180102.pdf, (Erişim Tarihi: 26.10.2021).

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (ÇŞB), (2021a). **“Mahalli İdarelerin Uluslararası Kuruluş Üyeliklerine İlişkin İstatistikî Veriler”** <https://yerelyonetimler.csb.gov.tr/dokumanlar> 01.07.2021, (Erişim Tarihi: 27.10.2021).

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (ÇŞB), (2021b). **“Belediyelerin Uluslararası Kuruluş Üyeliklerine İlişkin İstatistikî Veriler”** <https://yerelyonetimler.csb.gov.tr/dokumanlar> 01.07.2021, (Erişim Tarihi: 27.10.2021).

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (ÇŞB), (2021c). “**Belediyelere Ait Kardeş Kent İstatistikî Verileri**” <https://yerelyonetimler.csb.gov.tr/dokumanlar/01.07.2021>, (Erişim Tarihi: 27.10.2021).

Daban, C. (2017). **Uluslararası İlişkilerde Siyasal Aktörler, Bürokrasi ve Jeopolitik Bağlamında Diplomasi: Türkiye Cumhuriyeti Örneği**. *Bitlis Eren Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Akademik İzdüşüm Dergisi*, 2(2), 22-50.

Demirtaş, B. (2016). **Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Dış İlişkilerinin Analizi: Merkez-Çevre Etkileşimini Yeniden Düşünmek**. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 13(52), 151-173.

Duchacek, I.D. (1990). **Perforated Sovereignities: Towards a Typology of New Actors in International Relations**. in H.J. Michelmann, P. Soldatos (Eds.), *Federalism and International Relations: The Role of Subnational Units*, Oxford, Oxford University Press, pp. 1–33.

Erdem, N. ve Ersavaş Kavanoz, S. (2021). **Türkiye’de Yerel Diplomasi Yönetimine Dair Bir Araştırma. Kent ve Çevre Araştırmaları Dergisi**, 3(1), 28-49.

Erdoğan, S. (2020). **Değişen Diplomasinin Yeni Yüzü: Paradiplomasi**. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 24(3), 495-509.

Esen, E. ve Polat F. (2007). **Türk Yerel Yönetimlerinin Uluslararası ve Avrupa Birliği Kuruluşları ile İlişkileri**, *Akdeniz Üniversitesi Avrupa Birliği Araştırma ve Uygulama Merkezi*, Yayın No: 2: Antalya.

Eskandaran, M. and Ranjkesh, M.J. (2014). **City Diplomacy Analysis of the Role of Cities as the New Actor in International Relations**. *Urban Regional Studies and Research*, 5(20), 163-182.

Euro-Mediterranean Assembly (ARLEM), (2021). “**Our Work**” <https://cor.europa.eu/en/our-work/Pages/ARLEM.aspx>, (Erişim Tarihi: 25.10.2021).

European Association of Development Agencies (EURADA), (2021a), “**About Us**” <https://www.eurada.org/about>, (Erişim Tarihi: 10.10.2021).

European Association of Development Agencies (EURADA), (2021b) “**Our Members**” <https://www.eurada.org/about/members>, (Erişim Tarihi: 10.10.2021).

European Association of Historic Towns and Regions (EAHTR), (2018). “**Members**” [http://www.historic-towns.org/members/July 31, 2018](http://www.historic-towns.org/members/July%2031%202018), (Erişim Tarihi: 12.10.2021).

European Association of Historic Towns and Regions (EAHTR), (2021). “**Who are we?**” <http://www.historic-towns.org/about-us/>, (Erişim Tarihi: 12.10.2021).

European Association for Local Democracy (ALDA), (2021a). “**What is ALDA**” <https://www.alda-europe.eu/about-us/>, (Erişim Tarihi: 25.10.2021).

European Association for Local Democracy (ALDA), (2021b). “**Network**” <https://www.alda-europe.eu/network/#members>, (Erişim Tarihi: 25.10.2021).

European Association of Zoos and Aquaria (EAZA), (2021). “**Members**” https://www.eaza.net/#map_home, (Erişim Tarihi: 13.10.2021).

European Cities (EUROCITIES), (2021a). “**About Us**” <https://eurocities.eu/about-us/>, (Erişim Tarihi: 10.10.2021).

European Cities (EUROCITIES), (2021b). “**Cities**” <https://eurocities.eu/cities/>, (Erişim Tarihi: 10.10.2021).

European Committee of the Regions (CoR), (2021). “**Members**” <https://cor.europa.eu/en/members/Pages/default.aspx>, (Erişim Tarihi: 15.10.2021).

European Training Organization Network for Regional and Local Authorities (ENTO), (2021). “**Members**” <http://ento.org/members/>, (Erişim Tarihi: 21.10.2021).

Gençkaya, Ö.F. ve Kaya, K. (2018). **İstanbul İlçe Belediyelerinin Dış İlişkileri**. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 1(3), 303-316.

Harakan, A., Mustari, N. and Alfred Kinyondo, A. (2021). **Improving the Quality of City Cleanliness Through Investment Paradiplomacy in Bantaeng, Indonesia**. *E3S Web of Conferences, International Conference on Environmental and Energy Sustainabilities (ICEES 2021)*, 277(02007), 1-5. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202127702007>.

İçişleri Bakanlığı, (2021). “**Türkiye Mülki İdare Bölümleri Envanteri**” <https://www.e-icisleri.gov.tr/Anasayfa/MulkiIdariBolumleri.aspx>, (Erişim Tarihi: 28.10.2021).

Keating, M. (2013). **Regions and Interntional Affairs: Motives, Opportunities and Strategies** (pp. 1-16) in *Paradiplomacy in Action: The Foreign Relations of Subnational Governments* (Eds. F. Aldecoa and M. Keating). New York: Routledge.

Keyik, M. ve Erol, M.S. (2019). **Realizme Göre Güç ve Güç Dengesi Kavramları**. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 12-49.

Kurun, İ. (2017). **Yeni Kamu İşletmeciliği Yaklaşımının Kamu Hizmetlerinin Sunulmasına Etkisi: Belediyeler Örneği**. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(16), 85-106.

Lecours, A. (2008). **Political Issues of Paradiplomacy: Lessons From the Developed World**. *Discussion Papers in Diplomacy*.

Liu, T. and Song, Y. (2020). **Chinese Paradiplomacy: A Theoretical Review**. *Sage Open*, January-March 2020, 1-14.

Local Governments for Sustainability (ICLEI), (2021a). “**About Us**” https://iclei.org/en/About_ICLEI_2.html, (Erişim Tarihi: 24.10.2021).

Local Governments for Sustainability (ICLEI), (2021b). “**Turkey**” https://iclei.org/en/members-search.html?search_query=TURKEY, (Erişim Tarihi: 24.10.2021).

Mendes, M.V.I. and Figueira, A.R. (2017). **Paradiplomacy and the International Competitiveness of Cities: the Case of Rio de Janeiro**. *Revista Brasileira de Política Internacional*, 60(1), 1-19.

Milliyet, (2016). “**14. İslam Başkentleri ve Kentleri Teşkilatı Konferansı**” <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/ankara/14-islam-baskentleri-ve-kentleri-teskilati-konferansi-11678592> (30.11.2016), (Erişim Tarihi: 12.10.2021).

Mukti, T.A., Fathun, L.M., Muhammad, A., Sinambela, S.I. and Riyanto, S. (2020). **Paradiplomacy Policies and Regional Autonomy in Indonesia and Korea.** *Jurnal Hubungan Internasional*, 9(2), 139-152.

Munir, F. And Purnomo, M. (2019). **Dimensions of the Para-Diplomacy of Border Areas in International Relations Studies: A Systematic Literature Review.** *International Journal of Innovation, Creativity and Change*, 10(3), 89-108.

Mutlu, S. ve Demirkaya, Y. (2018). **Avrupa Yönetişimi ve Ulusaltı Yönetimlerin Ulusötesi Ağ Faaliyetleri.** *Strategic Public Management Journal*, 4(7), 59-82.

Network of Associations of Local Authorities of South-East Europe (NALAS), (2021). **“About us”** <http://www.nalas.eu/AboutUs#International-support>, (Erişim Tarihi: 13.10.2021).

Neves, M.S. (2010). **Paradiplomacy Knowledge Regions and the Consolidation of Soft Power.** *JANUS.NET e-journal of International Relations*, 1(1), 10-28.

Oddone, N. (2016). **Paradiplomacy From Five Perspectives: Theoretical Reflexions for the Construction of an Epistemic Community in Latin America.** *Revista Relaciones Internacionales*, 89(2), 47-81.

Özçelik, A.O. (2014). **An Empirical Basis of Multi-Level Governance Approach: Subnational Mobilisation in the European Union Area.** *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(2), 1-22.

Özçelik, A.O. (2015). **Ulusaltı Yönetimlerin Avrupa’da Politika Yapım Süreçlerine Çok Boyutlu Angajmanı: Türkiye’deki Belediyeler ve Kalkınma Ajansları Örneği.** *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 13(25), 7-39.

Özçelik, A.O. (2017). **Analysing Stages of Subnational Mobilisation A cross the European Union: The Case of Subnational Administrations in Turkey.** *Regional & Federal Studies*, 27(2), 171-199.

Özlü, M.R. (2020). **Bölgesel ve Yerel Yönetimlerin Avrupa Birliği Karar Mekanizmasına Gari Resmi Yollardan Katılımı.** *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 75(3), 947-971.

Paquin, S. (2020). **Paradiplomacy.** in T. Balzacq, F. Charillon and F. Ramel (Eds.), *Global Diplomacy An Introduction to Theory and Practice*, Palgrave Macmillan, pp. 49-61.

Sağlıklı Kentler Birliği (SKB), (2021a). **“Birlik Hakkında”** <https://www.skb.gov.tr/birlik-hakkinda/birlik-hakkinda/>, (Erişim Tarihi: 25.10.2021).

Sağlıklı Kentler Birliği (SKB), (2021b). **“Üye Belediyelerimiz”** <https://www.skb.gov.tr/kategori/uye-belediyelerimiz/>, (Erişim Tarihi: 25.10.2021).

Sanalla, M. (2014). **The Phenomenon of Paradiplomacy in the Czech Republic: Representative Difficulties in the Concept of Paradiplomacy in the Subnational Unit of the Znojmo Region.** *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 159-172.

Schiavon, J.A. (2019). **Comparative Paradiplomacy.** New York: Routledge.

Sharafutdinova, G. (2003). **Paradiplomacy in the Russian Regions: Tatarstan's Search for Statehood.** *Europe-AsiaStudies*, 55(4), 613-629.

Soldatos, P. (1990). **An Explanatory Framework for the Study of Federated States as Foreign-PolicyActors.** in H.J. Michelmann and P. Soldatos (Eds.), *Federalism and International Relations: The Role of Subnational Units*, Oxford, Oxford Press, pp. 34–38.

Susiatiningsih, H., Farabi, N., Paramasatya, S. and Puspapertiwi, S. (2018). **Decentralization in International Relations: A Study of Semarang City's Paradiplomacy.** *E3S Web of Conferences, The 3rd International Conference on Energy, Environmental and Information System (ICENIS 2018)*, 73(09016), 1-4. <https://doi.org/10.1051/e3sconf/20187309016>.

Tavares, R. (2016). **Paradiplomacy: Cities and States as Global Players.** New York: Oxford University Press.

The Council of European Municipalities and Regions (CCRE), (2021a), **"About members"** https://www.ccre.org/en/article/about_members, (Erişim Tarihi: 11.10.2021).

The Council of European Municipalities and Regions (CCRE), (2021b), **"Associations"** <https://www.ccre.org/en/associations/index/page:4>, (Erişim Tarihi: 11.10.2021).

The Organization of Islamic Capitals and Cities (OICC), (2021). **"Organizasyon Üyeleri"** <https://oicc.org/members/Observermember>, (Erişim Tarihi: 12.10.2021).

T.C. Avrupa Birliği Genel Sekreterliği (2009). **Avrupa Birliği Terimleri Sözlüğü (İngilizce-Türkçe).** Ankara: Matus Basımevi. ISBN 978-975-19-4468-9.

Türk Dil Kurumu (TDK), (2021). <http://sozluk.gov.tr/>, (Erişim Tarihi: 13.09.2021).

Türk Dünyası Belediyeler Birliği (TDBB), (2016). **"Kardeş Şehirler El Kitabı"** <http://www.tdbb.org.tr/tdbb/wp-content/uploads/2016/01/kardessehirelkitabi.pdf>, (Erişim Tarihi: 27.10.2021).

Türkiye Belediyeler Birliği (TBB), (2021c). **"Avrupa Bölgeleri Meclisi (AER)"** https://www.tbb.gov.tr/Tr/icerik_avrupa-bolgeleri-meclisi-aer_251 (12.08.2021), (Erişim Tarihi: 25.10.2021).

Türkiye Belediyeler Birliği (TBB), (2021d). **"Avrupa-Akdeniz Bölgesel ve Yerel Meclisi (ARLEM)"** https://www.tbb.gov.tr/Tr/icerik_avrupa-akdeniz-bolgesel-ve-yerel-meclisi-arlem_252 (12.08.2021), (Erişim Tarihi: 25.10.2021).

Türkiye Belediyeler Birliği (TBB), (2021e). **"EUROCITIES"** <https://www.tbb.gov.tr/dis-iliskiler/uluslararasi-iliskiler/eurocities>, (Erişim Tarihi: 25.10.2021).

Türkiye Belediyeler Birliği (TBB), (2021f). **"Cittaslow"** <https://www.tbb.gov.tr/dis-iliskiler/uluslararasi-iliskiler/cittaslow>, (Erişim Tarihi: 13.07.2021).

Türkiye Belediyeler Birliği (TBB), (2021a). **"Avrupa Konseyi Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi (YBYK)"** <https://www.tbb.gov.tr/dis-iliskiler/avrupa-konseyi-yerel-ve-bolgesel-yonetimler-kongresi-ybyk/13.07.2021>, (Erişim Tarihi: 12.10.2021).

Türkiye Belediyeler Birliği (TBB), (2019). “**Türkiye Şehir Eşleştirme**” https://www.yereldeab.org.tr/Portals/8/yayinlar/turkiye_de_sehir_eslestirme_kitapcigi.pdf, (Erişim Tarihi: 29.10.2021).

Türkiye Belediyeler Birliği (TBB), (2021b). “**Avrupa Belediyeler ve Bölgeler Konseyi (CEMR) Türkiye Belediyeler Birliği Heyeti**” <https://www.tbb.gov.tr/dis-iliskiler/uluslararası-iliskiler/turkiye-heyeti>, (Erişim Tarihi: 10.10.2021).

United Cities and Local Governments (UCLG), (2021). “**Who we are**” <https://www.uclg.org/en/organisation/about>, (Erişim Tarihi: 12.10.2021).

United Cities and Local Governments Middle East and West Asia Section (UCLG-MEWA), (2021a). “**Bölge Teşkilatları**” <http://uclg-mewa.org/uclg-bolge-teskilatları/>, (Erişim Tarihi: 12.10.2021).

United Cities and Local Governments Middle East and West Asia Section (UCLG-MEWA), (2021b). “**UCLG Members**” <http://arsiv.uclg-mewa.org/uclg-members.html>, (Erişim Tarihi: 12.10.2021).

United Cities and Local Governments Middle East and West Asia Section (UCLG-MEWA), (2021c). “**Başkanlık Tablosu 2019-2022**” <http://uclg-mewa.org/uploads/file/fa8336c8cb0f4045b92ecc4769c71ef/UCLG-MEWA%20Ba%C5%9Fkanlık%20Tablosu%202019-2022.pdf>, (Erişim Tarihi: 12.10.2021).

World Academy for Local Government and Democracy (WALD), (2021). “**Mütevelli Heyeti**” <https://www.wald.org.tr/tr/kurullar/mutevelli-heyeti>, (Erişim Tarihi: 20.10.2021).

World Health Organization (WHO), (2021). “**What is a healthy city?**” <https://www.euro.who.int/en/health-topics/environment-and-health/urban-health/who-european-healthy-cities-network/what-is-a-healthy-city>, (Erişim Tarihi: 26.10.2021).

Wolff, S. (2007). **Paradiplomacy: Scope, Opportunities and Challenges**. *The SAIS Europe Journal of Global Affairs*, 10(1), 141-150.

Yaylı, H. ve Gönültaş, Y.C. (2018). **Uluslararasılaşan Yerel Yönetimler: Yerel Dış Politika (Paradiplomasi) Kavramına Teorik Bir Bakış**. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(2), 271-288.

Yerel Diplomasi, (2021a). “**Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Teşkilatı United Cities and Local Governments**” <http://www.yereldiplomasi.gov.tr/aglar/birlesmis-kentler-ve-yerel-yonetimler-teskilati-united-cities-and-local-governments/>, (Erişim Tarihi: 12.10.2021).

Yerel Diplomasi, (2021b). “**İslami Başkentler ve Kentler Kurumu**” <http://www.yereldiplomasi.gov.tr/aglar/islami-baskentler-ve-kentler-kurumu-organization-of-islamic-capitals-and-cities/>, (Erişim Tarihi: 12.10.2021).

Yerel Diplomasi, (2021c). “**Kardeş Şehir-Tarihçe**” <http://www.yereldiplomasi.gov.tr/tarihce/>, (Erişim Tarihi: 27.10.2021).

Zülfikar, H. (2021). **Doğru Yazalım Doğru Konuşalım**. https://turkofoni.org/files/do_ru_yazalim_do_ru_konu_alim_prof.dr.hamza_z_lf_kar.html, (Erişim Tarihi: 12.09.2021).

1982 Anayasası. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf>, (Erişim Tarihi: 20.10.2021).

5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5302.pdf>, (Erişim Tarihi: 23.10.2021).

5393 Sayılı Belediye Kanunu. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf>, (Erişim Tarihi: 24.10.2021).

7153 Sayılı Çevre Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/20181210-4.htm>, (Erişim Tarihi: 25.10.2021).